

VAIN KOLMENKYMMENTEN HOPEARAHAN TÄHDEN?

Juudas-hahmo Matteuksen evankeliumissa

Itä-Suomen yliopisto
Filosofinen tiedekunta
Teologian osasto
Eksegetiikka
Pro gradu -tutkielma, kevät 2019
Juho Jokela

Tiedekunta – Faculty Filosofinen tiedekunta		Osasto – School Teologian osasto		
Tekijät – Author Juho Jokela				
Työn nimi – Title Vain kolmenkymmenen hopearahan tähden? Juudas-hahmo Matteuksen evankeliumissa				
Pääaine – Main subject	Työn laji – Level	Päivämäärä – Date	Sivumäärä – Number of pages	
Eksegetiikka	Pro gradu -tutkielma	7.6.2019	51	
	Sivuainetutkielma			x
	Kandidaatintutkielma			
	Aineopintojen tutkielma			
Tiivistelmä – Abstract				
<p>Tutkin pro gradu -tutkielmassani Matteuksen evankeliumin Juudas-hahmoa. Näkökulmani aiheeseen on narraatiokriittinen. Tarkastelen sitä, millainen rooli Juudaksella on Matteuksen kertomuksessa.</p> <p>Juudas tunnetaan Uuden testamentin pohjalta yleisesti kavaltajana tai petturina. Sana 'Juudas' onkin suomen kielessä lähes synonyymi sanalle 'petturi'. Kaikki eivät ole kuitenkaan nähneet Juudasta negatiivisena hahmona, vaan hänet on esitetty myös Jeesuksen parhaana oppilaana. Tutkielmani tarkoitus on selvittää, miten Matteus kuvaa hänet.</p> <p>Juudaksen toimintaa kuvaava verbi παραδίδωμι on usein käännetty suomenkielisissä raamatunkäännöksissä joko sanalla 'kavaltaa' tai 'pettää'. Analyysini verbin käytöstä Matteuksen evankeliumissa osoitti, että raamatunkäännöksissä käytetty sana 'kavaltaa' on tulkitseva ja harhaanjohtava. Parempi käännös kyseiselle verbille on Juudaksen kohdalla 'ilmiantaa'. Tarkastellessani Juudasta käsittelevien tekstikohtien alkukieltä ja tehdessäni omaa käännöstäni otin kyseisen asian huomioon.</p> <p>Narraatiokriittisessä tarkastelussa huomioni oli siinä, miten asiat kuvataan kertomuksen sisäisessä maailmassa. Evankeliumin tekstin ulkopuolelta tulevan tiedon rajoittaminen auttoi näkemään Juudaksen osana Matteuksen kertomusta. Tarkastelussani huomasin, ettei Matteus kuvaa Juudaksen motiiveja. Se ei ole kertomuksen kokonaisuuden kannalta edes tärkeää, koska Juudas on sivuhahmo. Hänestä ei kerrota enempää kuin kertomuksen kokonaisuuden kannalta on tarpeellista. Havaitsin Juudaksella olevan kolme keskeistä tehtävää: Juudas on linkki, jonka avulla ylipapit pääsevät käsiksi Jeesukseen. Toiseksi hänen avullaan osoitetaan, että profeettojen kirjoitukset käyvät toteen. Lisäksi Juudaksen katumus osoittaa sen, että Jeesus on syytön.</p> <p>Yksi tutkielmani keskeinen havainto on se, että Matteus ei kuvaa Juudasta niin pahana hahmona kuin yleiset tulkinat tästä antavat olettaa. Juudas täyttää tehtävänsä. Hänet kuvataan lopulta inhimillisenä ja katuvana hahmona, joka yrittää estää Jeesuksen tuomion. Siihen, miksi Juudas ryhtyi ilmiantajaksi, Matteus ei kuitenkaan anna selvää vastausta.</p>				
Avainsanat – Keywords Juudas, Matteuksen evankeliumi, narraatiokriittikki				

Tiedekunta – Faculty Philosophical Faculty		Osasto – School School of Theology	
Tekijät – Author Juho Jokela			
Työn nimi – Title Just for Thirty Silver Coins? The Character of Judas in the Gospel of Matthew			
Pääaine – Main subject	Työn laji – Level	Päivämäärä – Date	Sivumäärä – Number of pages
Biblical Studies	Pro gradu -tutkielma	7.6.2019	51
	Sivuainetutkielma		
	Kandidaatintutkielma		
	Aineopintojen tutkielma		
Tiivistelmä – Abstract			
<p>In this thesis, I will study the character of Judas in the Gospel of Matthew. My approach is narrative critical. I will focus on the role of Judas as described by Matthew.</p> <p>In the New Testament, Judas is commonly known as a traitor or betrayer. In Finnish language, the word “Judas” is almost a synonym to the word “betrayer”. However, all people haven’t seen Judas as a negative figure – he has also been portrayed as the best disciple of Jesus. My goal is to find out how Matthew describes him.</p> <p>In Finnish Bible translations, the verb <i>παραδίδωμι</i> is often translated with the word “kavaltaa” (‘to traitor’) or <i>pettää</i> (‘to betray’). My analysis of the Gospel of Matthew will show that the word “kavaltaa” used in Bible translations is interpretative and misleading. When it comes to Judas, a better translation is “ilmiantaa” (‘to denounce’). I took this into account when examining the original language and writing my own translation of the passages dealing with Judas.</p> <p>My narrative critical approach will concentrate on how things are described in the internal world of the story. Limiting information that comes from outside the gospel helped me to see Judas as a part of the narrative of Matthew. My analysis will show that Matthew doesn’t describe the motives of Judas. The evangelist tells only the facts that are necessary for the big picture. I noticed that Judas has three essential tasks. He is the link through which the high priests got access to Jesus. For the second, through him is shown that it is fulfilled which was spoken through prophets. In addition, the regret of Judas proves Jesus innocent.</p> <p>One of the essential results of my thesis will point out that in the Gospel of Matthew, Judas doesn’t appear as evil as commonly interpreted. Judas fulfils his task. He is ultimately described as a human and regretting figure who tries to prevent the crucifixion of Jesus. However, Matthew doesn’t clearly answer the question why Judas became the denouncer of Jesus.</p>			
Avainsanat – Keywords			
Judas, Gospel of Matthew, narrative criticism			

Sisällys

1 Johdanto.....	2
2 Tutkimushistoriaa.....	5
2.1 Historiallinen Juudas.....	5
2.1.1 Tietoja luovuttava petturi.....	6
2.1.2 Tehtävälleen uskollinen ilmiantaja.....	7
2.1.3 Kiristyksen uhri.....	9
2.2 Juudas Matteuksen evankeliumissa.....	10
2.3 Juudaksen evankeliumi tuo uuden näkökulman.....	11
2.4 Oma tutkimuskysymyksenä antaa uuden näkökulman.....	13
3 Verbin παραδίδομι tarkastelu.....	15
3.1 Esiintymät Matteuksen evankeliumissa.....	16
3.2 Verbin παραδίδομι käyttö Jeesuksen tai Juudaksen yhteydessä muualla Uudessa testamentissa.....	23
4 Matteuksen evankeliumin Juudasta käsittelevien kohtien alkutekstin tarkastelu....	27
4.1 Päätös ilmiantaa Jeesus (26:14–16).....	27
4.2 Jeesus paljastaa ilmiantajansa (26:20–25).....	28
4.3 Juudas johdattaa pidättäjät Jeesuksen luo (26:47–56).....	30
4.4 Juudas katuu (27:3–5).....	32
5 Juudas kirjallisena hahmona.....	33
5.1 Narraatiokritiikki metodina.....	33
5.2 Matteuksen evankeliumi ennen viimeisiä lukuja.....	36
5.3 Matteuksen evankeliumin viimeiset luvut tarinan näkökulmasta.....	38
5.4 Aiempien näkökulmien yhteensopivuus.....	45
6 Loppupäätelmät.....	47
7 Lähteet ja kirjallisuus.....	50
7.1 Lähteet.....	50
7.2 Apuneuvot.....	50
7.3 Kirjallisuus.....	50

1 Johdanto

”Voi sitä, josta tulee Ihmisen Pojan kavaltaja! Sille ihmiselle olisi parempi, ettei hän olisi syntynytäkään.”¹

Noin sanoo Jeesus Matteuksen evankeliumissa vuoden 1992 kirkkoraamatun mukaan. Alkutekstissä Jeesus ei kuitenkaan puhu kavaltajasta, vaan henkilöstä, joka on välikätenä hänen poistumiselleen.²

Juudas on huonossa maineessa etenkin kirkollisessa perinteessä. Esimerkiksi kirkkotaliteessa hänet on kuvattu usein kieron, rahapussia pitelevänä roistona. Juudas tunnetaan myös kirkollisen perinteen ulkopuolella: suomen kielessä ”Juudas” on melkein synonyymi sanalle ”petturi”. Juudas ei ole myöskään suuressa suosiossa annettaessa lapselle nimeä: nimen Juudas on saanut 1900-luvun alun jälkeen Suomessa vain muutama henkilö.³ Onko Juudas Matteuksen evankeliumissakin niin kiero kuin myöhemmät tulkinnat antavat olettaa?

Kaikki eivät ole nähneet Juudasta pahana hahmona. Suurelle yleisölle myönteisen kuvan Juudaksesta toi israelilainen kirjailija Amos Oz. Hänen kirjoittamansa Juudas-kirja kertoo nuoresta teologian opiskelijasta, Shmuel Ashista, joka päätyy salaperäiseen taloon vanhan miehen avustajaksi 1950-luvun loppupuolella. Oz luo myönteisen kuvan Juudaksesta Shmuel-hahmon kirjoitusten kautta. Shmuelin tarinanomaisessa pohdinnassa Juudas esitetään hahmona, joka ymmärsi, kuka Jeesus todella oli. Aluksi Juudas oli vain Jerusalemin papiston lähettämä vakooja, jonka tuli ottaa selvää siitä, kuka Jeesus oikein oli. Lopulta Juudaksesta tuli kuitenkin täysin Jeesukseen uskova:

Mies, jonka Jerusalemin papisto oli lähettänyt vakoilemaan galilealaista näkijää ja tämän seuraajia, repimään naamiot heidän kasvoiltaan, kääntyykin kiihkeäksi uskovaksi. Jeesuksen persoonallisuus, hänestä säteilevä lämmin ja kuohuttava rakkaudellisuus, – – tekivät tolkun ihmisestä, selväpäisestä ja epäilevästä miehestä Kariotin kylästä hurskaan, joka omistautui täysin vapah-

---

¹ Matt. 26:24 vuoden 1992 kirkkoraamatun mukaan.

² Alkutekstissä ei ole raamatunkäännöksen mukaista kavaltaja-subjektia. Verbi *παραδίδοται* on medium- tai passiivimuodossa, ja tekijä ilmaistaan epäsuorasti *διὰ*-preposition avulla. Lisää luvuissa 3.1 ja 4.2.

³ Väestörekisterikeskuksen nimipalvelu (3.6.2019). Palveluun tilastoitu annettujen nimien yhteismäärä, alle 30, on mitoitettu yläkanttiin, koska annettujen nimien määrä on vähäinen.

tajalleen ja tämän ilosanomalle. Juudas Iskariotista tuli nasaretilaisen huomattavin ja uskollisin opetuslapsi.⁴

Tästä vakuuttuneena Juudas tietää, mitä Jeesuksen pitää tehdä. Jeesuksen tulisi tehdä ihme Jerusalemissa: hänen olisi tultava ristiinnaulituksi, mutta astua alas ristiltä elävänä ja vahingoittumattomana.⁵

Asiat eivät kuitenkaan mene, kuten Juudas on ajatellut. Oz pohtiikin Shmuelin kautta tapahtunutta:

Pietari oli kieltänyt Jeesuksen kolmesti. Juudas ei kieltänyt häntä. Kuinka ironista, merkitsi Shmuel vihkoonsa, että ensimmäinen ja viimeinen kristitty, ainoa kristitty, joka ei jättänyt Jeesusta hetkeksikään eikä kieltänyt tätä, ainoa kristitty, joka uskoi Jeesuksen jumalallisuuteen aina hänen viimeisiin hetkiinsä asti ristillä, – – oli juuri se, jota sadat miljoonat ihmiset viidellä mantereella ovat tuhansien vuosien ajan pitäneet arkkityyppisimpänä juutalaisena, kaikkein katalimpana ja halveksuttavimpana.⁶

Amos Ozin esittämä näkemys Juudaksesta herättää ajatuksia. Voisiko Juudas ollakin Jeesuksen paras oppilas, ja heikoin lenkki Juudaksen suunnitelmassa oli Jeesus? Otan selvää, kuvaako Matteus tapahtumat samalla tavalla.

Tässä tutkielmassa tutkin siis Matteuksen evankeliumin Juudasta kirjallisena hahmona. Keskityn etenkin teoksen viimeisiin lukuihin. Tarkastelen kohtia, joissa Juudas esiintyy, ensin tekstimateriaalin pohjalta. Löytyykö eri käsikirjoitusten väliltä sellaisia eroavaisuuksia, jotka tulisi ottaa huomioon tutkittaessa Juudasta? Antaako kreikan kieli jotain sellaista tietoa, jota ei voi käänöksellä saavuttaa? Redaktiokriittisen tarkastelun rajaan kuitenkin tutkielmani ulkopuolelle, koska oman tutkielmani kannalta tärkeämpi on tekstin lopullinen muoto kuin se, miten teksti on syntynyt.

Juudaksen tekoa kuvaava kreikan kielen verbi παραδίδομι on käännetty raamatunkäänöksissä Juudaksen kohdalla useimmiten sanalla 'kavaltaa'. Onko käänös tulkintaa vai löytyykö sille perustelu kreikan kielestä? Tarkastelen παραδίδομι-verbin käyttöä niin Matteuksen evankeliumissa kuin muuallakin Uudessa testamentissa.

---

⁴ Oz 2018, 175–176.

⁵ Oz 2018, 176–177.

⁶ Oz 2018, 224.

Tekstimateriaalin tarkastelun jälkeen tutkin Juudasta osana Matteuksen evankeliumin tarinaa. Käytän tässä narraatiokriittistä metodologiaa. Mikä on Juudas-hahmon rooli Matteuksen evankeliumissa? Millaisena hahmona Juudas kuvataan? Lähestyn asiaa tutkimalla Matteuksen evankeliumia sellaisenaan, ilman muualta lisättyä tietoa. Mitä Matteus on halunnut evankeliumillaan kertoa? Oletuksena on se, että Matteuksen tekstistä löytyy kaikki tarvittava tieto tekstin sanoman ymmärtämiseen.

Vaikka tarkoitukseni ei ole rekonstruoida historiallista Juudasta, esittelen muutaman hänestä esitetyn näkemyksen. Nämä teoriat ovat kuitenkin vain lähtökohta tutkielmalleni. Koska Juudaksen historiallisuudesta on useita erilaisia näkemyksiä, on parempi keskittyä siihen, miten yksi evankelista esittää hänet. Tarkasteluni kohteena on se, miten Matteus kuvaa Juudaksen, ei se, miten asiat historiallisesti olivat. Lopuksi Matteuksen kuvaamaa Juudasta voi verrata historiallisesta Juudaksesta esitettyihin näkemyksiin sekä kirjailija Ozin tulkintaan. Sopiiko mikään niistä Matteuksen esittämän kuvan kanssa yhteen?

2 Tutkimushistoriaa

2.1 Historiallinen Juudas

Juudaksesta historiallisena henkilönä on vain vähän tietoa. Siksi Juudaksen toimintaa on yritetty selittää monella tavalla.⁷ Varhaiskristillisissä teksteissä kerrotaan yksimielisesti Juudaksen olleen yksi Jeesuksen kahdestatoista opetuslapsesta.⁸

Nimelle Iskariot on esitetty useita teorioita. Latinan kielen sanasta *sicarius* peräisin oleva muunnelma tarkoittaa tikarimiestä. Nimitys Tikarimies viittaa Josefuksen mainitsemiin uskonnollisilla juhlilla liikkuneisiin väkivaltaisiin miehiin, jotka tappoivat ihmisiä tikarilla. Teoria ei kuitenkaan ole uskottava: aramean kielen vastine *siqar* ei muunnu helposti Iskariotiksi, ja Josefuksen mainitsemia tikarimiehiä ei oletettavasti liikkunut vielä Jeesuksen aikana.⁹

Iskariot-nimen on esitetty myös tulevan alun perin heprean verbistä שקר *šqr* (pettää) tai סכר *skr* (luovuttaa) tai adjektiivista שקר *šākār* (väärä, valheellinen). Näistä sanoista ei kuitenkaan helposti päästä kreikankieliseen muotoon. Jos nimitys on alun perin ollut ymmärrettävää arameaa tai hepreaa, miksei nimeä ole käännetty kreikan kielelle? Nämäkään teoriat eivät siis ole uskottavia.¹⁰

Todennäköisin selitys Iskariot-nimelle tulee heprean kielen sanoista ישׂר *iš* (mies) ja קריית *q^rrijjot* (Keriot). Näin ollen Juudasta olisi kutsuttu 'mieheksi Keriotista'. Juudas ei siis olisi ollut kotoisin Galileasta, toisin kuin muut opetuslapset, vaan Juudeasta. Lisänimi olisi luontevaa antaa henkilölle, joka on muualta kotoisin.¹¹

Marvin Meyerin mukaan varhaisin Uuden testamentin kirjoittaja, Paavali, ei tunne tarinaa Jeesuksen pettäneestä opetuslapsesta.¹² Hyam Maccoby huomaa Paavalin kertovan Ensimmäisessä Korinttilaiskirjeessä Jeesuksen ilmestyneen kahdelletoista, mutta evankelistat viittaavat myöhemmin vain yhteentoista. Siksi tarina petturista olisi keksitty vasta myöhemmin. Simon Gathercole tyrmää ajatuksen perustelemalla

---

⁷ Myllykoski 1994, 57.

⁸ Myllykoski 1994, 61.

⁹ Myllykoski 1994, 62.

¹⁰ Marjanen & Dunderberg 2006, 60.

¹¹ Myllykoski 1994, 62.

¹² Meyer 2007, 20.

Paavalin käyttämän luvun olevan vain muodollinen seikka, ei tarkkaa määrää kuvaava: Paavali voisi puhua yhtä hyvin 'apostolien joukosta'.¹³ Vaikka lukumäärä olisikin vain symbolinen, Paavali ei kerro tuntevansa perimätietoa petturi Juudaksesta. Tosin hän ei mainitse mitakaan evankeliumien sivuhenkilöitä nimeltä. Paavali ei joko tuntenut tarinaa petturista tai sitten hän ei tarvinnut sanomansa välittämiseen kyseistä hahmoa.¹⁴

Yhdessä kohdassa Paavalin puhe voidaan kyllä yhdistää Juudakseen, vaikkei hän sano sitä suoraan. Kertoessaan ehtoollisesta Ensimmäisessä Korinttilaiskirjeessä Paavali puhuu useimpien käännösten mukaan Jeesuksen kavaltamisesta tai pettämisestä.¹⁵ Ongelmana on vain se, ettei Paavalin käyttämä verbi παραδίδωμι tarkoita kavaltamista tai pettämistä. Koska hän käyttää muuallakin kyseistä verbiä kertoessaan Jumalan toiminnasta, Bart Ehrmanin mukaan kyseisessä kohdan käännöksessä tulisi ottaa tuo huomioon: Jumala luovutti Jeesuksen kohtaamaan kuolemansa.¹⁶ Muualla kirjeissään Paavali puhuu Jeesuksen luovuttamisesta (παραδίδωμι) jopa siten, että Jumala luovutti Jeesuksen kuolemaan meidän puolestamme (Room. 8:32).¹⁷ Hän käyttää siis samaa verbiä kuin evankeliumien kirjoittajat, mutta tekijänä onkin Jumala. Tätä asiaa tarkastelen kolmannessa luvussa tarkemmin.

Seuraavaksi esittelen muutaman näkemyksen Juudaksesta.

2.1.1 Tietoja luovuttava petturi

Bart Ehrmanin mukaan Juudas petti Jeesuksen vain luovuttamalla tästä tietoja, jota hallitsijat tarvitsivat pidättääkseen Jeesuksen.

Jeesus oli juutalainen ja eli ensimmäisen vuosisadan Palestiinassa. Tuon ajan juutalaisuuteen kuului vahvasti lopunaikoihin keskittyminen.¹⁸ Jeesus aloittaakin julistuksensa kertomalla, että loppu on lähellä, mutta Jumalan valtakunta on pian tulossa.¹⁹

---

¹³ Gathercole 2007, 38.

¹⁴ Ehrman 2006, 14–15.

¹⁵ Ehrman 2006, 15.

¹⁶ Ehrman 2006, 16.

¹⁷ Marjanen & Dunderberg 2006, 64.

¹⁸ Ehrman 2006, 153.

¹⁹ Ehrman 2006, 154.

Opetuslapset olivat kuulleet, että he tulisivat hallitsemaan kahtatoista heimoa, mutta Jeesus olisi tulevan valtakunnan kuningas. Jeesus olisi messias. Messias ei kuitenkaan antiikin juutalaisuudessa tarkoittanut Jumalaa, vaan Jumalan voideltua, jonka Jumala on valinnut hallitsemaan valtakuntaansa.²⁰

Monet juutalaiset ajattelivat, että tuleva voideltu tai messias olisi Daavidin poika, joka perisi Daavidin valtaistuimen. Tuo messias vapauttaisi kansansa vastustajistaan ja palauttaisi takaisin Israelin aseman. Juutalaiset eivät kuitenkaan voineet hyväksyä Jeesusta messiaana, koska Jeesus ei täyttänyt sitä, mitä messiaalta odotettiin.²¹

Ehrmanin mukaan Jeesuksen oppilaat pitivät Jeesusta messiaana. Jeesus ei kuitenkaan julistautunut julkisesti messiaaksi. Jeesus tiesi, mitä kansa halusi messiaalta: hänestä tulisi kuningas, mikä voisi johtaa väkivaltaisuuksiin roomalaisia hallitsijoita kohtaan. Jeesus tarkoitti messiaanisuudellaan kuitenkin eri asiaa: se oli osa hänen lopunaikaista ennustustaan.²²

Juudas ei siis vain paljastanut Jeesuksen olinpaikkaa hallitsijoille. Hän myös paljasti Jeesuksesta tietoa, jota hallitsijat tarvitsivat pidättääkseen Jeesuksen: Jeesus olisi tuleva kuningas, mikä voisi aiheuttaa kapinan roomalaisia vastaan.²³

2.1.2 Tehtävälleen uskollinen ilmiantaja

William Klassen on esittänyt Juudaksen myönteisessä valossa. Juudaksella oli mahdollisesti oma suunnitelmansa. Hän toimi sekä temppelin johtajien että Jumalan avustajana. Juudas avusti myös itse Jeesusta toteuttamaan Jumalan tahdon. Jeesus ei halunnut kuolla, mutta hänen täytyi kuitenkin päästä uskonnollisten johtajien luokse, jotta jumalallinen tahto voisi toteutua.²⁴

Klassen on tiivistänyt Juudaksen toiminnan viiteen kohtaan:²⁵

---

²⁰ Ehrman 2006, 158.

²¹ Ehrman 2006, 158–159.

²² Ehrman 2006, 161–162.

²³ Ehrman 2006, 162.

²⁴ Klassen 1996, 66–67.

²⁵ Klassen 1996, 68–69.

1. Juudas lyöttäytyi yhteen ylipappien kanssa järjestääkseen heille tapaamisen Jeesuksen kanssa.
2. Kumpikin osapuoli halusi minimoida avoimet konfliktit, joita Jeesuksen ja ylipappien tapaamisesta ja välien selvittelystä voisi seurata.
3. On mahdollista, että keskusteltuaan Jeesuksen kanssa Juudas oli vakuuttunut siitä, että tapaaminen Jeesuksen ja ylipappien välillä tulisi järjestää. Jeesus oli opetuksessaan painottanut siitä, että syntistä on nuhdeltava suoraan ja toiminut niin opetuslapsiaan kohtaan. Juudas joko tunsu ylipapit hyvin tai hänellä oli riittävästi rohkeutta järjestää tapaaminen, jossa voitaisiin ratkoa Jeesuksen ja ylipappien ristiriitoja. Juudas on kenties myös ajatellut, että Jeesuksen juutalaisiin toimintatapoihin ja perinteisiin ajama muutosohjelma saadaan helpoiten vietyä eteenpäin saattamalla tämä puhumaan suoraan perinteitä edustavien ylipappien kanssa.
4. Juudakselle ei ollut ongelma toimia juutalaisen käytännön mukaisena tiedonantajana. Ylipappien tuli saada tietää, mitä Jeesus opetti, varsinkin, jos se oli uhka temppelille tai sen ylläpitäjille.
5. Juudas vei ylipapeille tiedon Jeesukselta, että tämä olisi valmis pidätykseen eikä vastustaisi sitä.

Juudas tai Jeesus eivät kumpikaan olleet varautuneet Jumalan tapaan saavuttaa voittoa. Kumpikin kuitenkin toteutti oman osansa: Jeesus oli kuuliainen isälleen ja Juudas mestarilleen. Siksi Klassenin mukaan on epäilemättä syyttää Juudasta roolista, johon hänet on asetettu. Juudas oli kuullut Jeesuksen opetuksissaan moittivan temppelin johtajia, mutta toisaalta käskeneen osoittaa nuhtelut suoraan syntiselle. Jeesus ei kuitenkaan ollut kohdannut ylipappeja suoraan. Niinpä Juudas päätti järjestää tapaamisen Jeesukselle ja ylipapeille. Jokainen osapuoli kuitenkin odotti tuolta tapaamiselta eri asioita.²⁶

Klassenin mukaan Juudaksen toiminta on nähty pahana vasta myöhemmin, varsinkin kun Juudaksen kerrotaan tehneen itsemurhan. Perustelut varsinkin kirkon piirissä levinneelle negatiiviselle kuvalle Juudaksesta ovat Klassenin mukaan kuitenkin heikolla pohjalla.²⁷

---

²⁶ Klassen 1996, 73–74.

²⁷ Klassen 1996, 74.

Simon Gathercole ei allekirjoita Klassenin näkemystä. Hänen mukaansa Klassen perustelee kyllä Juudaksen hyvän tarkoituksen, mutta antaa samalla tästä typerän kuvan: Juudas ei olisi osannut odottaa, että Jeesus tullaan teloittamaan. Sen, että Jeesusta vangitsemaan saapuu aseistautunut joukko, pitäisi jo kertoa aikomuksesta teloittaa Jeesus – sitähan ylipapit olivat jo pitkään suunnitelleet.²⁸ Vaikka Juudas olisi-kin tajunnut pidätyshetkellä aseistautuneen joukon aikeen, voi tilannetta katsoa myös toisesta näkökulmasta. Jos Juudas on nähnyt Jeesuksen selviävän vaikeista tilanteista aiemminkin, miksi hän ei selviäisi myös tästä?

Kun Jeesus kertoo tulevasta ilmiannosta oppilailleen, näiden reaktio kertoo Gathercolen mukaan teon tuomittavuudesta. Koska oppilaat tulevat surullisiksi, ei Juudaksen teko voi olla sellainen, joka saisi Jeesuksen sympatian.²⁹ Tosin Jeesus on moittinut oppilaitaan heidän reaktiostaan jo aiemmin. Tilanne vaikuttaisi siis olevan päinvastoin: oppilaiden estelyt (”niin ei saa tapahtua”) eivät saa Jeesuksen sympatiaa.³⁰ Gathercolen mukaan myös Juudaksen katumus kertoo teon pahuudesta: vaikka tekoa kuvaava sana onkin itsessään neutraali, ei Juudaksen teko ollut oikea; tämä luovutti ylipapeille viattoman veren.³¹ Vai kertooko katumus kuitenkin enemmän siitä, että Juudas odotti erilaista lopputulosta?

2.1.3 Kiristyksen uhri

Erään teorian mukaan Juudas ei olisi aikonut ilmiantaa Jeesusta. Hän ei itse mennyt ylipappien puheille, vaan jossain välissä hänet huomattiin ja tunnistettiin Jeesuksen seurassa liikkuneeksi oppilaaksi. Häntä kiristettiin paljastamaan Jeesuksen olinpaikka.³²

Teoriaa tukee Juudaksen ja ylipappien toiminnan samanaikaisuus. Ylipapit halusivat pidättää Jeesuksen salassa ja syrjässä. Juudas saapuu juuri sopivasti samaan aikaan tarjoutumaan ilmiantajaksi, auttamaan ylipappeja, kuten nämä haluavat. Jos teoria kavaltajasta tai petturista tuntuu epäuskottavalta, ei ole mahdoton ajatus, että Juudas

---

²⁸ Gathercole 2007, 40.

²⁹ Gathercole 2007, 40.

³⁰ Esim. Matt. 16:23.

³¹ Gathercole 2007, 41.

³² Myllykoski 1994, 65.

ei halunnutkaan ilmiäntä Jeesusta. Kenties Juudas otettiin kiinni ja häntä kiristettiin luovuttamaan tarvittava tieto Jeesuksen olinpaikasta.³³

2.2 Juudas Matteuksen evankeliumissa

Markuksen evankeliumissa Juudaksen motiivia teolleen ei kerrota. Monen tutkijan mielestä Matteuksen kertomuksessa Juudaksen motiivi on selkeä: tämä luovutti Jeesuksen rahan vuoksi. Ehrman huomaa, että siinä, missä Jeesuksen voidellut nainen teki tuhlatessaan rahaa kunniaa Jeesukselle, Juudas hankki itselleen rahaa pettämällä Jeesuksen. Jeesus oli opettanut, ettei voi palvella sekä mammonaa että Jumalaa. Lisäksi hän oli opastanut kohtelevaan toisia niin kuin toivoisi itseään kohdeltavan. Ehrmanin mukaan Matteuksen evankeliumissa Juudas toimii kaikkea Jeesuksen opetusta vastaan.³⁴ Tämä näkökulma on kuitenkin Matteuksen evankeliumin tarinan kannalta ongelmallinen: Juudas mainitaan Jeesuksen seurassa ensimmäisen kerran vasta noiden opetusten jälkeen, evankeliumin kymmenennessä luvussa. Se, onko Juudas ollut Jeesuksen seurassa ennen tätä, ei ole varmaa, koska Juudaksen liittymistä Jeesuksen seuraan ei kerrota niin tarkasti kuin vaikkapa Pietarin ja Andreaksen. Varmuudella Juudas on Jeesuksen seurassa vasta kymmenennestä luvusta eteenpäin. Hän voi siis olla tietämätön noista Jeesuksen opetuksista.

Monen tutkijan mukaan Matteus kuvaa Juudaksen rahanahneeksi, joka tarjoutuu luovuttamaan Jeesuksen ylipapeille pilkkahintaan.³⁵ Rahasumman pienuus kuvastaa teon halpamaisuutta ja Juudaksen ahneutta.³⁶ Tosin asian voisi esittää myös toisin päin: kertooko rahasumman pienuus tosiaan Juudaksen ahneudesta ja halpamaisuudesta vai jostain muusta? Jos rahasumma on tosiaan pieni, se ei riitä teon motiiviksi.

Juudaksen motiivi tuskin oli vain raha. Ehkä hän oli pettynyt Jeesukseen ja halusi, että tämä pidätetään.³⁷ On myös esitetty, että Juudas olisi ollut kiihkoilija, joka olisi halunnut pakottaa Jeesuksen näyttämään messiaanisuutensa järjestämällä julkisen ja

---

³³ Myllykoski 1994, 66.

³⁴ Ehrman 2006, 25–26.

³⁵ mm. Haapa 1980, 256; Schweizer 1989, 328.

³⁶ Marjanen & Dunderberg 2006, 65.

³⁷ Hagner 1995, 762.

lavastetun pidätysketken. Koska tästä ei ole Matteuksen evankeliumissa näyttöä, Juudaksen motiivia voidaan vain arvailla.³⁸

Juudaksen katumuksesta kertova jakso löytyy ainoastaan Matteukselta. Juudaksen kuolemasta on siis useita eri kertomuksia. Matteuksen on nähty pyrkivän Juudaksen katumus kertomuksella osoittamaan kirjoitusten toteutuneen.³⁹ Kertomus on myös ymmärretty etiologisena, eli se esittää, miten Jerusalemin lähistöllä ollut paikka on saanut nimensä.⁴⁰

Katumuskohtauksella on nähty myös toisenlainen merkitys. Jeesuksen tuomio ja luovutus roomalaisille tulivat yllätyksenä Juudakselle, joka oli odottanut jotain muuta. Jeesus ei kaapannutkaan valtaa, vaan suostui tuomittavaksi ja pilkattavaksi. Rahojen palautus on yritys pelastaa Jeesus tilanteesta.⁴¹ Hagnerin mukaan Juudas tuskin oli odottanut mitään muuta ratkaisua juutalaisilta hallitsijoilta, jotka olivat halunneet Jeesuksen kuolevan. Juudas oli kenties odottanut Jeesuksen näyttävän messiaanisen voimansa.⁴²

2.3 Juudaksen evankeliumi tuo uuden näkökulman

Uutta näkökulmaa Juudas-tutkimukseen antoi 1970-luvulla Egyptistä löytynyt *Codex Tchacos*, jonka merkittävin osa on Juudaksen evankeliumi. Siinä Juudas esitetään Jeesuksen tärkeimpänä opetuslapsena. Koptinkielisen *Codex Tchacosin* kirjoitusajankohta on ajoitettu hiilimittauksessa vuosien 220–340 jälkeen ajanlaskun alun välille. Ajankohta on vahvistettu myös analysoimalla kirjoituksessa käytettyä mustetta. Dokumentti on siis peräisin noin 300-luvulta.⁴³

Tekstin löysivät paikalliset maanviljelijät Egyptistä Jabal Qararassa sijaitsevasta luolasta, jota oli käytetty koptilaisten hautaamiseen.⁴⁴ Maanviljelijöiltä teksti päättyi kai-

---

³⁸ Albright & Mann 1971, 316.

³⁹ Albright & Mann 1971, 340; Hagner 1995, 811.

⁴⁰ Haapa 1980, 269.

⁴¹ Thurén 2005, 330.

⁴² Hagner 1995, 815.

⁴³ Gathercole 2007, 8.

⁴⁴ Meyer 2007, 5–6.

rolaiselle antiikkikauppiaille, Hanna Asabilille.⁴⁵ Asabil yritti myydä käsikirjoitusta Euroopassa kansainväliselle tutkijaryhmälle, mutta ryhmän tekemä tarjous oli huomattavasti pienempi kuin Asabilin pyytämä hinta. Ostajaa ei löytynyt myöskään Yhdysvalloista. Käsikirjoitus jäi Asabilille, joka vei tekstin säilöön tallelokeroonsa. Siellä teksti oli säilössä 2000-luvulle asti, minkä jälkeen Asabilin tuttava Frieda Tchacos-Nussberger osti sen.⁴⁶

Käsikirjoitus vaurioitui Tchacos-Nussbergerin annettua sen ostajaehdokkaalle, jotta tämä voisi tutustua siihen ennen ostamista. Käsikirjoitus muun muassa pakastettiin, jotta sivut irtoaisivat paremmin toisistaan. Kauppoja ei syntynyt, joten teksti palautettiin, mutta se oli vaurioitunut ja siitä puuttui sivuja.⁴⁷ Tchacos-Nussberger luopui lopulta myyntiaikeistaan ja antoi sen Rudolphe Kasserin ja tämän ympärille kootun tutkijaryhmän julkaistavaksi. Julkaisua ryhtyi rahoittamaan *National Geographic*, joka vaati yksinoikeuden Juudaksen evankeliumin julkaisuun.⁴⁸ Teos julkaistiin viimein huhtikuussa 2006 – yli kolmekymmentä vuotta sen löytymisen jälkeen.⁴⁹

Juudaksen evankeliumi toi uuden näkökulman Juudaksen rooliin sekä mahdollisuuden arvioida historiallista Juudasta uudelleen. Erityisesti se kuitenkin antaa lisätietoa harhaoppisena pidetystä gnostilaisesta kristillisyydestä, sillä Juudaksen evankeliumi on gnostilainen teos.⁵⁰

Juudaksen evankeliumissa Juudas kuvataan tärkeimpänä opetuslapsena, henkilönä, joka ymmärsi, kuka Jeesus todella oli. Juudas tajuaa, että Jeesus on tullut Barbelon kuolemattomasta maailmasta.⁵¹ Myöhemmin hän myös kertoo Jeesukselle näystään, jossa muut opetuslapset kivittävät häntä. Jeesus paljastaa, että Juudas kirotaan, mutta tämä tulee lopulta hallitsemaan vainoajiansa.⁵² Tämän jälkeen Jeesus opettaa Juudakselle salaisuuksia maailman synnystä.⁵³ Lopulta Jeesus kertoo Juudaksen uhraavan ihmisen, joka pitää Jeesusta vankinaan.⁵⁴

---

⁴⁵ Marjanen & Dunderberg 2006, 47.

⁴⁶ Marjanen & Dunderberg 2006, 50–52.

⁴⁷ Marjanen & Dunderberg 2006, 53.

⁴⁸ Marjanen & Dunderberg 2006, 54–55.

⁴⁹ Gathercole 2007, 21.

⁵⁰ Marjanen & Dunderberg 2006, 14–15.

⁵¹ Marjanen & Dunderberg 2006, 27.

⁵² Marjanen & Dunderberg 2006, 33–34.

⁵³ Marjanen & Dunderberg 2006, 19.

⁵⁴ Marjanen & Dunderberg 2006, 40.

Vaikka evankeliumi on nimetty Juudaksen mukaan, Juudas ei kuitenkaan ole evankeliumin keskiössä. Juudaksen ja Jeesuksen käymä dialogi on vain väline, jolla gnostilainen luomismyytti kerrotaan. Jotta Juudaksen evankeliumia voisi ymmärtää, tulee tietää jotain gnostilaisesta luomisnäkemystä. Gnostilaisuudessa ajatellaan olevan kaksi jumalaa: korkeampi Jumala ja alempi luojajumala, joka loi maailman tuntematta todellista Jumalaa. Jokaisella ihmisellä on yhteys korkeampaan Jumalaan hengen kautta, mutta ihminen ei tätä tiedosta, vaan tarvitsee tiedon, gnosiksen, jumalallisesta alkuperästään.⁵⁵

Juudaksen evankeliumi kertoo enemmän gnostilaisuudesta kuin Juudaksesta. Oman tutkimusaiheeni näkökulmasta teksti on kuitenkin mielenkiintoinen. Onko Juudas ymmärretty kavaltajana tai petturina vain siksi, että on haluttu tehdä selkeä ero harhaoppina pidettyyn gnostilaisuuteen? Asia voi tosin olla myös toisin päin: Juudakselle annettu petturin leima antoi gnostilaisille mahdollisuuden käyttää hahmoa omiin käyttötarkoituksiin. Vaikka tarkoitukseni ei ole tutkia historiallista Juudasta eikä edes myöhempien tulkintamallien syntyä, on hyvä tiedostaa, että myös gnostilaiset ovat käyttäneet Juudasta omalla tavallaan. Miksei siis myös Matteus voisi tehdä niin?

2.4 Oma tutkimuskysymykseni antaa uuden näkökulman

Monet ovat pyrkineet rekonstruoidaan historiallista Juudasta. Historiallisesta Juudaksesta ei kuitenkaan voida tietää kovin paljon. Näkemyksiä löytyy suunnilleen yhtä monta kuin tutkijoitakin, ainakin, jos mennään yksityiskohtiin. Juudaksesta on esitetty näkemyksiä pahimmasta roistosta aina parhaaseen oppilaaseen.

Näkemyksiä historiallisesta Juudaksesta on monia, ja jokaiselle niistä voidaan löytää perusteluja puolesta ja vastaan. Luotettavaa tietoa historiallisista tosiasioista on kuitenkin vaikea saada. Siksi ei ole kannattavaa pohtia sitä, mikä näkemys historiallisesta Juudaksesta on todennäköisin. Keskityn sen sijaan yhden evankelistan, Matteuksen, kertomukseen ja selvitän, millaisena tämä kuvaa Juudaksen. Näkökulmanani on siis se, miten Matteus kuvaa asiat, ei se, miten asiat historiallisesti menivät tai mikä olisi historiallisesti todennäköisintä.

---

⁵⁵ Marjanen & Dunderberg 2006, 15–16.

Laaja kirjo eri näkemyksiä on hyvä lähtökohta omalle tutkimukselleni. Koska Juudas on esitetty hyvin monenlaisessa valossa, on oltava avoin sille, miten Matteus asiat esittää. Matteuksella on varmasti omaa sanottavaa. Siksi ei ole järkevää sekoittaa muualta tiedettyjä historiallisia seikkoja Matteuksen kertomuksen kanssa. Vaikka nuo asiat olisivat sinänsä oikeita, ne voivat johtaa harhaan. Olen kiinnostunut siitä, mitä Matteuksen evankeliumin kertomuksen perusteella Juudaksesta voidaan sanoa. Tällöin esimerkiksi Johanneksen evankeliumissa esitetyt asiat, kuten se, että Juudas oli varas ja piti huolta yhteisestä kukkarosta (Joh. 11:6), tulee jättää tarkastelun ulkopuolelle, koska Matteus ei kerro niitä.

Omaan tutkimuskysymykseeni, mikä on Juudas-hahmon rooli Matteuksen evankeliumissa, vastaamista palvelee parhaiten tekstilähtöinen metodi, narraatiokritiikki. Narraatiokriittisen tarkastelun teen viidennessä luvussa. Esittelen tuossa yhteydessä myös kyseisen metodin tarkemmin. Perusideana on tutkia sitä, miten asiat toimivat kertomuksen sisäisessä maailmassa. Tällöin tekstin todellinen tekijä tai historiallinen tilanne, jolloin teksti on kirjoitettu, eivät ole tarkastelun kohteena. Juudasta koskevaa tietoa saa olla ainoastaan sen verran kuin tekstissä kerrotaan. Tekstistä löytyy kaikki tarvittava tieto kertomuksen ymmärtämiseen. Näin ollen Juudas ei voi olla lähtökohteisesti petturi, kavaltaja tai edes paras oppilas, vaan tulee katsoa, mitä Matteus asiasta kertoo. Ennen narraatiokriittistä analyysia tarkastelen kuitenkin Juudaksesta kertovan tekstimateriaalin alkukieltä.

3 Verbin παραδίδωμι tarkastelu

Juudaksen toimintaa on kuvattu Uudessa testamentissa kreikan kielen verbillä παραδίδωμι. Tämän vuoksi on tarpeellista tarkastella kyseisen verbin käyttöä. Verbi esiintyy Uudessa testamentissa yhteensä 119 kertaa. Tarkastelen sanan käyttöä etenkin kohdissa, joissa Jeesus on verbin objekti tai passiivimuotoisen verbin subjekti. Tällä tarkastelulla pyrin löytämään vastauksen seuraaviin kysymyksiin: Miten Uuden testamentin kirjoittajat esittävät Jeesuksen luovuttamisen? Entä mikä rooli Juudaksella on kyseisessä tapahtumassa? Tutkin verbin käyttöä laajemmin Matteuksen evankeliumissa. Tällä pyrin selvittämään sen, miten evankeliumin kirjoittaja käyttää kyseistä verbiä.

Verbin παραδίδωμι perusmerkitys liittyy antamiseen tai luovuttamiseen. Myöhemmin sen etuliite παρα on jäänyt pois ja sana on muuntunut muotoon δίδωμι (antaa). Verbin merkitys pitää sisällään monenlaista antamista: 'antaa', 'ojentaa toiselle', 'välittää (jollekin)', 'luovuttaa', 'antaa haltuun' sekä 'jättää perinnöksi (tarinoita tai mielipiteitä)'. Sana voi tarkoittaa myös antautumista esimerkiksi oikeuden eteen tai suostumista osaansa.⁵⁶

Yksi esimerkki sanan laajasta käytöstä on Markuksen evankeliumissa esiintyvä vertaus itsestään kasvavasta viljasta. Jakeessa 4:29 ”hedelmä antaa” (παραδοῖ ὁ καρπός). Verbi tarkoittaa tässä kohdassa luvan antamista: hedelmä antaa luvan korjata sato.

Huomioitavaa on se, että Liddell ja Scott ehdottavat käänösvaihtoehdoksi verbille myös sanaa 'pettää' tai 'kavaltaa' (*betray*).⁵⁷ Mikäli tuo merkitys kestäisi läheisempää tarkastelua, voisi Juudaksen tekoa kuvaavan verbin tosiaan kääntää jommalla-kummalla sanalla. William Klassen on kuitenkin huomannut tarkastelussaan, ettei sana tarkoita missään Liddellin ja Scottin mainitsemissa esimerkkitextissä pettämistä tai kavaltamista.⁵⁸ Kreikkalaisen filosofin, Ksenofonin, teksteissä verbi tarkoittaa luovuttamista tai antautumista, ja juuri näitä sanoja on käytetty myös hänen tekstien-

---

⁵⁶ Liddell & Scott 1996, 1308.

⁵⁷ Liddell & Scott 1996, 1308.

⁵⁸ Klassen 1996, 47.

sä käännöksissä.⁵⁹ Klassen ihmetteleekin, miten joku voisi ”pettää aseita”. ’Antautua’ on siis mielekkäämpi käännösratkaisu. Myös Pausaniaksen tekstissä verbi tarkoittaa antautumista.⁶⁰

Klassenin mukaan παραδίδομι-verbi ei esiinny klassisen kreikan teksteissä merkityksessä ’pettää’ tai ’kavaltaa’. Sanakirjat, jotka ehdottavat kyseistä käännöstä, ovat enemmän teologisia kannanottoja kuin sanan merkityksen etsimistä sen käytöstä.⁶¹

Määrittelen vielä lyhyesti sen, mitä tarkoitan eräillä mainitsemissani käännösvaihtoehtoilla. Määritelmät perustuvat *Kielitoimiston sanakirjan* määritelmiin:

- ’Antaa’ on yleismerkitys: joku antaa jotakin jollekulle. Sanaa voidaan myös tarkentaa toisella sanalla, jolloin merkitys on laajempi, esimerkiksi ’antaa tapahtua’.
- ’Luovuttaa’ on myös antamista, mutta virallisempaa. Sen edellytyksenä on, että luovutettava objekti on ensin tekijän hallussa.
- ’Ilmiantaa’ (antaa ilmi) on tiedon välittämistä jollekulle.
- ’Toimittaa’ on jonkin välittämistä jonnekin. Tämä merkitys ei edellytä sitä, että välittämisen objekti on ensin tekijän hallussa tai omistuksessa. Kyseisen sanan käyttö käännöksessä vaatii selkeää subjektia ja objektia, jotta sen merkitys voidaan ymmärtää oikein.

3.1 Esiintymät Matteuksen evankeliumissa

Verbi παραδίδομι esiintyy Matteuksen evankeliumissa yhteensä 30 kertaa. Olen koonnut kaikki esiintymät oheiseen taulukkoon (Taulukko 1), joka antaa yleiskuvan verbin käytöstä Matteuksen evankeliumissa. Taulukossa on eritelty verbin subjekti eli tekijä ja objekti eli tekemisen kohde. Alkuteksti on Nestle-Alandin 28. laitoksen leipätekstin mukainen. Oma käännökseni on mahdollisimman sanatarkka vastine alkukieliselle tekstille. Olen pyrkinyt kääntämään παραδίδομι-verbin kontekstiinsa sopivalla tavalla. Vertailun vuoksi mukana on myös vuoden 1992 kirkkoraamatun tarjoama käännös. Tarkastelen sitä, miten Matteus käyttää παραδίδομι-verbiä.

---

⁵⁹ Ksenofon, *Cyropaedia* 5.4.51 ja 5.1.28.

⁶⁰ Klassen 1996, 47.

⁶¹ Klassen 1996, 48.

Taulukko 1. Verbin παραδίδομι esiintymät Matteuksen evankeliumissa.

Jae	subjekti	objekti	Alkuteksti (NA 28)	92-käännös	oma käännös
4:12	Johannes	–	Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη	Jeesus sai kuul- la, että Johan- nes oli vangit- tu	Kuultuaan, että Johannes oli toi- mitettu (vangitta- vaksi) ⁶²
5:25	vastustaja	sinua	μήποτε σε παραδῶ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ	hän saattaa luovuttaa sinut tuomarille	ettei sinua toimit- tasi vastustaja tuomarille
10:4	Juudas	hänet (Jeesus)	Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης ὁ καὶ παραδούς αὐτόν	Juudas Iskariot, joka sitten kavalsi Jeesuk- sen	Juudas Iskariot joka myös ilmian- toi hänet
10:17	he	teidät	παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια	ihmiset vievät teidät oikeuden eteen	(he) toimittavat teidät oikeuteen
10:19	he	teidät	ὅταν δὲ παραδῶσιν ὑμᾶς	kun teidät luo- vutetaan vi- ranomaisten käsiin	kun he toimitta- vat teidät
10:21	veli	veljen	παραδώσει δὲ ἀδελφός ἀδελφὸν εἰς θάνατον	Veli antaa veljensä sur- mattavaksi	antaa veli veljen kuolemaan
11:27	kaikki	minulle (Jeesus)	Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου	Kaiken on Isäni antanut minun haltuuni	kaikki minulle luovutettiin mi- nun isältäni
17:22	ihmisen poika	ihmisten käsiin	Μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων	Ihmisen Poika annetaan ih- misten käsiin	ihmisen poika annetaan ihmisten käsiin
18:34	isäntä	hänet	ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτόν τοῖς βασανισταῖς	Vihoissaan kuningas pani palvelijansa ankaraan van- keuteen	hänen suuttunut isäntänsä luovutti hänet kiduttajille
20:18	ihmisen poika	ylipapeille ja kirja- noppineil- le	ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν	Ihmisen Poika annetaan yli- pappien ja lainopettajien käsiin	ihmisen poika annetaan ylipa- peille ja kirjanop- pineille
20:19	he (ylipa- pit ja kirjanop- pineet)	hänet (ihmisen poika)	παραδώσουσιν αὐτόν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖζαι	luovuttavat hänet pakanoil- le pilkattavaksi	he antavat hänet kaikille kansoille pilkattavaksi
24:9	he	teidät	Τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλίψιν	Silloin teidät pannaan ah- taalle	silloin he antavat teidät ahdinkoon
24:10	he	toisensa	ἀλλήλους παραδώσουσιν	he kavaltavat toisensa	he ilmiantavat toisensa
25:14	hän	heille (palveli- jat)	παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ	uskoi koko omaisuutensa heidän hoi- toonsa	antoi heille hänen omaisuutensa
25:20	sinä	minulle	πέντε τάλαντά μοι	sinä annoit	viisi talenttia mi-

⁶² Vangitseminen on tulkintaa, koska verbi παραδίδομι esiintyy tässä kohdassa passiivimuotoisena ja ilman tarkempaa määritelmää siitä, mitä Johannekselle oikeastaan oli tapahtunut. Myöhemmin evankeliumissa, luvussa 11, käy kuitenkin ilmi, että Johannes on vankilassa.

			παρέδωκας	minulle viisi talenttia	nulle annoit
25:22	sinä	minulle	δύο τάλαντά μοι παρέδωκας	sinä annoit minulle kaksi talenttia	kaksi talenttia minulle annoit
26:2	ihmisen poika	–	ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι	Ihmisen Poika luovutetaan ristiinnaulittavaksi	ihmisen poika luovutetaan (tai luovuttaa itsensä) ristiinnaulittavaksi
26:15	minä (Juudas)	hänet (Jeesus)	Τί θέλετέ μοι δοῦναι κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν	Paljonko maksatte minulle, jos toimitan hänet teidän käsiinne	mitä tahdotte minulle antaa jos minä teille toimitan hänet
26:16	hän (Juudas)	hänet (Jeesus)	ἴνα αὐτὸν παραδῶ	kavaltaakseen Jeesuksen	jolloin hänet ilmi-antaisi
26:21	yksi teistä	minut (Jeesus)	εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με	yksi teistä on kavaltava minut	yksi teistä ilmiantaa minut
26:23	hän	minut (Jeesus)	Ὁ ἐμβάψας μετ’ ἐμοῦ τὴν χεῖρα ἐν τῷ τρυβλίῳ οὗτός με παραδώσει	Minut kavaltaa mies, joka syö samasta vadista kuin minä	joka kastaa minun kanssani kätensä tässä kulhossa hän minut ilmiantaa
26:24	ihmisen poika	–	οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκεῖνῳ δι’ οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται	voi sitä, josta tulee Ihmisen Pojan kavaltaja	voi sitä ihmistä, jonka kautta ihmisen poika ilmiantetaan (tai antaa itsensä)
26:25	Juudas	hänet (Jeesus)	Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν εἶπεν	Juudas, hänen kavaltajansa , kysyi	Juudas, hänen ilmiantajansa , sanoi
26:45	ihmisen poika	syntisille	ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν	Ihmisen Poika annetaan syntisten käsiin	ihmisen poika luovutetaan (tai luovuttaa itsensä) syntisten käsiin
26:46	ilmiantaja (Juudas)	minut (Jeesus)	ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με	Minun kavaltajani on jo lähellä	katso, se, joka minut ilmiantaa , on tullut lähelle
26:48	ilmiantaja (Juudas)	hänen (Jeesus)	ὁ δὲ παραδιδούς αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον λέγων	Jeesuksen kavaltaja oli sopinut miesten kanssa merkistä	hänen ilmiantajansa oli antanut heille merkin sanoen
27:2	he (ylipapit ja kansan vanhimmat)	(Jeesus)	παρέδωκαν Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι	luovutettiin Pilatukselle	luovuttivat maa-herra Pilatukselle
27:3	Juudas	hän (Jeesus)	Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν	Juudas, Jeesuksen kavaltaja	Juudas, hänen ilmiantajansa
27:4	minä (Juudas)	viattoman veren	Ἥμαρτον παραδοῦς αἷμα ἀθῶν	Tein väärin, kun kavalsin viattoman veren	tein väärin ilmiantamalla viattoman veren
27:18	he	hänet (Jeesus)	ἤδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν	pelkästä kateudesta jätetty hänen käsiinsä	hän tiesi, että kateudesta he toimittivat hänet
27:26	hän (Pilatus)	Jeesuksen	τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ	Jeesuksen hän ruuskitti ja luovutti ristiinnaulittavaksi	ruokitettuaan Jeesuksen luovutti ristiinnaulittavaksi

Matteus käyttää sanaa useimmiten siinä merkityksessä, että joku antaa tai luovuttaa jotain jollekulle. Sana esiintyykin yleensä indikatiivimuodossa.

Medium- tai passiivimuodossa verbi esiintyy Matteuksella yhteensä seitsemän kertaa. Näistä kolmessa tapauksessa verbi on selkeä passiivimuoto: subjekti ei siis tee itse itselleen mitään, vaan on vain tekemisen kohteena. Johannes toimitettiin vangittavaksi (4:12), kaikki annettiin (11:27) ja ihmisen poika annetaan (20:18). Verbin indikatiivin preesens on samannäköinen sekä medium- että passiivimuodossa. Kaikki nämä muodot löytyvät Jeesuksen puheenvuoroista, joissa hän puhuu poistumisestaan (jakeet 26:2, 26:24 ja 26:45). Kohdat voidaan kääntää ja ymmärtää kahdella tavalla: ”ihmisen poika annetaan” tai ”ihmisen poika antaa itsensä.” Sen sijaan jae 17:22, jossa on ainut Matteuksen käyttämä infinitiivimuoto kyseisestä verbistä, ei ole yhtä tulkinnanvarainen: ”ihmisen poika luovutetaan ihmisten käsiin.” Infinitiivimuoto siis täydentää verbiä μέλλω: mitä tulee tapahtumaan.

Verbi esiintyy partisiippimuodossa yhteensä kuusi kertaa: neljä kertaa preesens- ja kaksi kertaa aoristimuodossa. Jokaisessa näistä verbi liittyy Juudakseen. Matteus käyttää verbiä sekä attributiivisena⁶³ että substantivoituna⁶⁴ partisiippina. Attributiivista muotoa käytetään antamaan Juudakselle hänen tekoaan kuvaava eräänlainen lisänimike: ὁ παραδούς (jae 10:4) tai ὁ παραδιδούς (jakeet 26:25 ja 27:3). Substantivoitua muotoa sen sijaan käytetään vain ilmaisemaan tekijää ὁ παραδιδούς, mutta Juudasta ei mainita nimeltä (jakeet 26:46 ja 26:48). Näiden partisiippimuotojen predikatiivisuus tulee esiin siinä, että kyseiset partisiipit viittaavat juuri Jeesuksen ilmiantamiseen: verbin kanssa esiintyy usein myös akkusatiivimuotoinen pronomini αὐτόν (hän). Yhden kerran partisiippimuoto esiintyy myös täydennettäessä verbiä ἀμαρτάνω (tehdä väärin): ”tein väärin ilmiantamalla viattoman veren”.

Varsinkin Juudasta selittävänä partisiippimuotona verbi on vaikea suomentaa niin, että sen koko merkitys tulisi esiin. Verbin perusmerkitys on luovuttaminen tai antaminen, ja sen substantivoidun muodon pitäisi jollain tavalla sisältää tuo ajatus. ’Hänen luovuttajansa’ jää liian avoimeksi, eikä se ole edes luontevaa suomea. Sama ongelma on vaihtoehdon ’hänen antajansa’ kanssa. ’Hänen toimittajansa’ taas voisi antaa väärän kuvan – kyse ei ole kuitenkaan Jeesuksen henkilökohtaisesta me-

---

⁶³ Ks. Aejmelaeus 2008, 202.

⁶⁴ Ks. Aejmelaeus 2008, 203.

diaedustajasta. 'Hänen paljastajansa' voisi olla muuten hyvä käänös, mutta "paljastaa" on liian laaja käsite.

Paras käänösvaihtoehto on 'ilmiantaja'. Se kuvaa Juudaksen tekoa (Juudas paljasti Jeesuksen olinpaikan ylipapeille) mutta se ei ota liikaa kantaa teon hyvyyteen tai pahuuteen, toisin kuin 'kavaltaja'. Vaikka 'kavaltaa'⁶⁵ ja 'ilmiantaa'⁶⁶ ovat osittain merkitykseltään päällekkäisiä, kavaltaa-sanalla on lähtökohtaisesti negatiivisempi merkitys. Tiivistetysti kavaltaminen sisältää vahingoittamistarkoituksen, mutta ilmiantaminen voi olla vilpittömäkin. Lisäksi kavaltaminen ymmärretään helpoiten omaisuuden kavaltamisen merkityksessä, ilmiantaminen taas juuri paljastamisena. Käänösvaihtoehto 'ilmiantaa' sisältää myös alkuperäisen kreikan kielen sanan ajatuksen, antamisen (antaa ilmi).

Jakeessa 24:10 esiintyvän verbin merkitys tulee lähelle Juudaksen toimintaa. Se onkin käännetty vuoden 1992 kirkkoraamattuun myös sanalla 'kavaltaa'. Kun ottaa koko kontekstin huomioon, sana on helppo ymmärtää negatiiviseksi. Ihmiset vihaavat toisiaan eli haluavat näin ollen mahdollisesti myös vahinkoa toisilleen. Kavaltaa-sanaa paremmin toimintaa kuvaa tässäkin tapauksessa sana 'ilmiantaa'; ihmiset ilmiantavat toisiaan.

Seuraavaksi tarkastelen vuoden 1992 kirkkoraamatun Matteuksen evankeliumissa käytettyjä käänöksiä verbille παραδίδομι. Keskityn erityisesti siihen, miten kyseinen verbi on käännetty Juudakseen ja Jeesukseen liittyvissä kohdissa.

---

⁶⁵ Saattaa joku petollisesti vihollisen käsiin, pettää, myös anastaa omaisuutta käyttöönsä (Kielitoimiston sanakirja).

⁶⁶ Antaa ilmi, tiedon välittämistä (Kielitoimiston sanakirja).

Taulukko 2. Vuoden 1992 kirkkoraamatun käyttämät käännostavat παραδίδωμι-verbille eri subjektien kohdalla Matteuksen evankeliumissa.

Käännös	Juudas	Ihmisen poika/Jeesus	Ylipapit	Pilatus	Johannes	Muut ⁶⁷
kavaltaa (11)	9	1	–	–	–	1
antaa (7)	–	3	–	–	–	4
luovuttaa (6)	–	1	2	1	–	2
panna (2)	–	–	–	–	–	2
viedä (1)	–	–	–	–	–	1
toimittaa (1)	1	–	–	–	–	–
vangita (1)	–	–	–	–	1	–
uskoa hoi- toon (1)	–	–	–	–	–	1
jättää (1)	–	–	1	–	–	–

Matteuksen evankeliumissa esiintyvä παραδίδωμι-verbi on käännetty usealla tavalla vuoden 1992 kirkkoraamatun. Olen koonnut kaikki kyseisessä raamatunkäännöksessä esiintyvät käännösratkaisut oheiseen taulukkoon (Taulukko 2). Ensimmäisessä sarakkeessa on lueteltu eri käännökset. Seuraavissa sarakkeissa on verbin subjekti. Taulukkoon on listattu, kuinka monta kertaa verbi on käännetty kyseisellä tavalla eri subjektien kohdalla.

Eniten käytetty käänнос on 'kavaltaa'. Kaikki muut vaihtoehdot liittyvät jollain tavalla verbin perusmerkitykseen: antamiseen tai luovuttamiseen. Ainoastaan yhden kerran esiintyvä käänнос 'vangita' poikkeaa tästä.

Käännosvaihtoehto 'kavaltaa' esiintyy pääosin Juudaksen kohdalla. Yhdeksässä kohdassa yhdestätoista Juudas on παραδίδωμι-verbin subjekti. Näissä yhdeksässä on mukana Juudas sekä suorasti että epäsuorasti mainittuna. Näin ollen myös Matteuksen evankeliumin kohdat 26:23 "joka kastaa minun kanssani kätensä tässä kulhossa" ja 26:21 "yksi teistä" on laskettu mukaan. Yhden kerran 'ihmisen poika' -subjektin kohdalla verbi on käännetty myös sanalla 'kavaltaa', mutta kyseinen subjekti esiintyy

⁶⁷ Tässä ryhmässä ovat kaikki ne tekijät, joita ei ole tarkemmin nimetty. Nämä ovat pääosin Jeesuksen puheissa ja vertauksissa esiintyviä henkilöitä, kuten 'isäntä' tai 'veli'.

passiivimuotoisessa lauseessa – se on siis tekemisen kohteena. Muut-kategoriassa subjekti esiintyy ilmauksessa ”he kavaltavat toisensa” (Matt. 24:10). Kaikissa muissa kohdissa käännösvaihtoehtoon ’kavaltaa’ liittyy jollain tavalla Juudas.

Ainoastaan kohdassa, jossa Juudas kysyy ylipapeilta hintaa sille, että toimittaisi Jeesuksen heille, Juudas esiintyy παραδίδωμι-verbin subjektina siten, ettei verbiä ole käännetty sanalla ’kavaltaa’ (Matt. 26:15). Tosin jo seuraavassa jakeessa sama παραδίδωμι-verbi on käännetty toimittaa-verbin sijaan verbillä ’kavaltaa’ (Matt. 26:16).

Taulukko 3. Vuoden 1992 kirkkoraamatun käyttämät käännöstavat παραδίδωμι-verbille eri subjektien kohdalla Matteuksen evankeliumissa, kun verbin objektina on Jeesus.

käännös	Juudas	Ylipapit	Pilatus	Muut
kavaltaa (9)	9	–	–	–
luovuttaa (3)	–	2	1	–
antaa (1)	–	–	–	1
jättää (1)	–	1	–	–
toimittaa (1)	1	–	–	–

Taulukoon 3 olen listannut ne kohdat, joissa Jeesus on παραδίδωμι-verbin objekti. Mukaan olen ottanut kaikki ne kohdat, joissa viitataan suorasti tai epäsuorasti Jeesukseen. Mukana ovat siis myös ilmaukset ’ihmisen poika’ ja ’viaton veri’. Ensimmäisessä sarakkeessa ovat vuoden 1992 kirkkoraamatussa esiintyvät käännöstavat. Seuraavissa sarakkeissa on verbin subjekti. Olen listannut taulukkoon sen, kuinka monta kertaa kyseinen käännöstapa esiintyy kyseisen subjektin kohdalla.

Huomioitavaa on se, että vain silloin, kun Juudas on lauseen subjekti, παραδίδωμι-verbi on käännetty sanalla ’kavaltaa’. Ylipapit luovuttavat (Matt. 20:19 ja 27:2) tai jättävät Jeesuksen Pilatuksen käsiin (Matt. 27:18). Pilatus luovuttaa Jeesuksen ristiinnaulittavaksi (Matt. 27:26). Kirkkoraamatun mukaan Juudas kuitenkin kavaltaa, vaikka kyseessä on sama verbi kuin ylipappien ja Pilatuksen kohdalla.

Verbin παραδίδωμι käännös ’kavaltaa’ näyttää linkittyvän vuoden 1992 raamatunkäännöksessä vahvasti vain kohtiin, joissa kyseisen verbin tekijänä on Juudas. Sama ilmiö on myös vuoden 1938 kirkkoraamatussa. Voi siis aiheellisesti kysyä, onko ky-

seinen käännös tulkintaa Juudaksesta. Millaisena Juudas näyttäytyisi, jos verbin kääntäisi jollain neutraalimmalla tavalla?

3.2 Verbin παραδίδωμι käyttö Jeesuksen tai Juudaksen yhteydessä muualla Uudessa testamentissa

Verbi παραδίδωμι esiintyy Matteuksen evankeliumin lisäksi myös kaikissa muissa evankeliumeissa, Apostolien teoissa ja useassa Uuden testamentin kirjeessä. Koska tarkoitukseni on selvittää, miten muut Uuden testamentin kirjoittajat esittävät Jeesuksen luovuttamisen, käyn läpi verbin käytöstä vain ne kohdat, joissa verbi esiintyy yhdessä Jeesuksen tai Juudaksen kanssa. Välttääkseni toistoa en käy läpi verbin käyttöä muissa evankeliumeissa. Keskityn tässä luvussa sen sijaan kirjeteksteihin.

Uuden testamentin kirjeissä verbi esiintyy Jeesuksen yhteydessä yhteensä seitsemän kertaa. Olen koonnut kaikki kohdat oheiseen taulukkoon.

Taulukko 4. Verbin παραδίδωμι esiintymät Uuden testamentin kirjeissä, kun Jeesus on verbin objekti tai passiivimuotoisen verbin subjekti.

Jae	Subjekti	Objekti	Alkukieli (NA28)	92-käännös	oma käännös
Room. 4:25	joka (Jeesus)	–	ὅς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν	Jumala antoi Kristuksen kuola meidän rikkomustemme tähden	joka annettiin meidän lankeemuksemme vuoksi
Room. 8:32	Jumala	hän (Jeesus)	ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν	Kun hän ei säästänyt omaa Poikaansaakaan vaan antoi hänet kuolemaan kaikkien meidän puolestamme	joka ei säästänyt omaa poikaansa, vaan meidän kaikkien puolestamme luovutti hänet
1. Kor. 11:23b	Jeesus	–	ὅτι ὁ κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ἧ παρέδίδετο ἔλαβεν ἄρτον	Herra Jeesus sinä yönä, jona hänet kavallettiin , otti leivän	että Herra Jeesus yönä, jona hänet luovutettiin (tai luovutti itsensä), otti

					leivän
Gal. 2:20	Jumalan poika	itsensä	ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ἀγαπήσαντός με καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἑμοῦ	elän uskoen Jumalan Poi- kaan, joka rakas- ti minua ja antoi henkensä puoles- tani	elän uskoen, että Jumalan poika rakasti minua ja antoi itsensä minun puolestani
Ef. 5:2	Kristus	itsensä	ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν	antanut meidän tähtemme itsensä lahjaksi, hyvältä tuoksuvaksi uhriksi Jumalalle	Kristus rakasti meitä ja antoi itsensä uhriksi meidän puoles- tamme
Ef. 5:25	Kristus	itsensä	ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς	Kristuskin rakas- ti seurakuntaa ja antoi henkensä sen puolesta	Kristus rakasti seurakuntaa ja antoi itsensä sen puolesta
1. Piet. 2:23	Jeesus		πάσχων οὐκ ἠπέλει, παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως	hän kärsi, mutta ei uhkaillut, vaan uskoi itsensä oikeamielisen tuomarin haltuun	kärsiessään ei uhkaillut, an- tautui oikea- mieliselle tuo- marille

Verbi παραδίδωμι esiintyy Uuden testamentin kirjeissä Jeesuksen luovuttamisesta kerrottaessa yhteensä seitsemän kertaa. Kuusi kertaa verbi on infinitiivimuodossa (joku luovuttaa tai antaa jotain jollekulle). Lisäksi verbi esiintyy kerran partisiippi-
muodossa ja kerran joko medium- tai passiivimuodossa.

Kolmessa kohdassa Jeesuksen kerrotaan antavan tai luovuttavan itsensä. Jeesus antaa itsensä minun puolestani (Gal. 2:20), uhriksi meidän puolestamme (Ef. 5:2) ja itsensä seurakunnan puolesta (Ef. 5:25). Myös ensimmäisessä Pietarin kirjeessä Jeesus antaa itsensä, mutta oikeamieliselle tuomarille (1. Piet. 2:23).

Yhden kerran verbi esiintyy selkeästi passiivimuotoisena: Jeesus annettiin meidän lankeemuksemme vuoksi (Room. 4:25). Tämä voidaan tulkita myös epäsuorana ilmauksena Jumalan toiminnalle.⁶⁸ Näin ollen kohta voitaisiin ymmärtää myös siten,

⁶⁸ Juutalaisuudessa on tapana ilmaista Jumalan toimintaa passiivissa, jotta vältetään Jumalan turhaa mainitsemista. ks. Aejmelaeus 2008, 171.

että Jumala antoi Jeesuksen meidän lankeemuksemme vuoksi. Toisessa Roomalaiskirjeen kohdassa sanotaankin suoraan, että Jumala luovutti poikansa meidän puolestamme (Room. 4:32).

Toinen tulkinnanvarainen kohta on 1. Kor. 11:23b, jossa verbi esiintyy joko medium- tai passiivimuodossa. Jeesus joko luovutettiin tai hän luovutti itsensä. Kummallekin tulkintatavalle löytyy tukea muualta Uuden testamentin kirjeistä: Jeesuksen kerrotaan sekä luovuttaneen itsensä että Jumalan luovuttaneen hänet.

Kirjeissä keskiössä näyttää olevan joko Jeesuksen itsensä toiminta tai Jumalan toiminta Jeesuksen kautta. Sanoman välittämiseen ei tarvita Juudasta, eikä sitä myöskään suoraan mainita. Näin ollen kielen kannalta sinänsä oikea käännösratkaisu ”Herra Jeesus sinä yönä, jona hänet ilmiannettiin” ei ole mielekäs kohdalle 1. Kor 11:23b.

Seuraavaksi käyn läpi vuoden 1992 kirkkoraamatun käännökset verbille παραδίδομι edellisen taulukon (taulukko 4) kohdista.

Taulukko 5. Vuoden 1992 kirkkoraamatun käyttämät käännöstavat verbille παραδίδομι eri subjektien kohdalla Uuden testamentin kirjeissä kun verbin objektina on Jeesus.

käännös	Jumala	Jeesus	Juudas? ⁶⁹
antaa (5)	2	3	–
uskoa itsensä (1)	–	1	–
kavaltaa (1)	–	–	1

Ensimmäisessä sarakkeessa on vuoden 1992 kirkkoraamatussa esiintyvät käännökset. Seuraavissa sarakkeissa on verbin subjekti. Taulukkoon olen listannut sen, kuinka monta kertaa kyseinen käännöstapa esiintyy kyseisen subjektin kohdalla. Jeesussubjektin kohdalla ovat kaikki Jeesukseen liittyvät tekijät, myös Jumalan poika ja Kristus. Sekä Jumala- että Juudas-subjektin kohdalla on mukana yksi passiivimuotoinen lause, jonka subjekti on Jeesus. Verbin varsinainen kohde on näissäkin tapauksissa Jeesus.

---

⁶⁹ Juudaksen kohdalla on kysymysmerkki siksi, ettei häntä mainita suoraan. Kyseinen kohta on passiivimuotoinen lause, joten tekijästä ei ole varmuutta. Vuoden 1992 kirkkoraamatussa on käännöksen perusteella tekijäksi tulkittu Juudas.

Vuoden 1992 kirkkoraamatusta sana on käännetty näissä kohdissa pääsääntöisesti sanalla antaa. Sanan varsinaista merkitystä lähellä oleva 'uskoa itsensä' esiintyy yhden kerran.

Sen sijaan käännösvaihtoehto 'kavaltaa' esiintyy vain yhdessä kohdassa (1. Kor. 11:23b). Käännöksessä on ilmeisesti tulkittu passiivimuotoisen lauseen viittaavan Juudakseen, vaikkei tekijää sanota suoraan. Käännös on tässä kohdassa tulkintaa, joka voi johtaa lukijaa harhaan. Kirjoittajan sanomassa näyttäisi olevan tärkeää se, mitä Jumala on tehnyt. Jos käännöksessä otettaisiin huomioon tuo seikka, avautuisi teksti eri tavalla: ”Herra Jeesus yönä, jona hänet toimitettiin (vangittavaksi), otti leivän.” Toinen käännösvaihtoehto voisi olla 'luovutti itsensä' eli 'antautui'.

Myös Uuden testamentin kirjeissä käännökset näyttävät noudattavan linjaa, jossa Juudakseen liittyvät kohdat käännetään sanalla 'kavaltaa'. Kirjeiden kirjoittajien sanoma voisi välittyä vielä kirkkaammin, jos käännöksessä ei tulkittaisi tekstiä näin paljon. Tärkeää ei ole se, mitä Juudas teki, vaan se, mitä Jeesus tai Jumala teki.

4 Matteuksen evankeliumin Juudasta käsittelevien kohtien alkutekstin tarkastelu

Ennen narraatiokriittistä tarkastelua on tarpeen katsoa Matteuksen evankeliumin Juudaksesta kertovien kohtien alkutekstiä. Alkuteksti on koostettu useasta eri käsikirjoituksesta, ja siksi on tarpeen katsoa, onko eri käsikirjoitusten välillä sellaisia eroavaisuuksia, jotka vaikuttavat Matteuksen kertoman tarinan ymmärtämiseen. Teen myös oman käännöksen, jotta alkutekstin piirteet tulevat esiin. Ilman omaa käännöstä en tutkisi Matteuksen tekstiä, vaan jonkun toisen tulkintaa siitä.

Tarkastelen Matteuksen evankeliumin kohtia, joissa Juudas esiintyy. Tarkastelen alkutekstiä ja eri käsikirjoitusten sisältämiä variantteja. Olen lihavoinut kreikankieliseen tekstiin ne kohdat, joiden tekstikriittisiä ongelmia selitän tarkemmin. Keskityn kuitenkin vain sellaisiin kohtiin, jotka ovat tärkeitä tekstin kokonaisuuden kannalta tai joissa päädyn eri ratkaisuun Nestle-Alandin 28. laitoksen ehdottaman leipätekstin kanssa.

Rekonstruoidun alkutekstin pohjalta teen oman käännöksen, jossa pyrin tuomaan esiin kreikan kielen piirteet mahdollisimman tarkasti, kuitenkin ymmärrettävällä suomen kielellä. Olen lihavoinut kohdat, joiden käännöstä selitän tarkemmin.

4.1 Päätös ilmiantaa Jeesus (26:14–16)

14 Τότε πορευθεὶς εἰς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας Ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς

15 εἶπεν· Τί θέλετέ μοι δοῦναι κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια.

16 καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῶ (αὐτοῖς).

14 Silloin lähti yksi kahdestatoista, jota sanotaan Juudas Iskariotiksi, ylipappien luo.

15 Hän sanoi: ”Mitä tahdotte minulle antaa, jos minä teille toimitan hänet?” He **asettivat** hänelle kolmekymmentä hopeaa.

16 Ja siitä lähtien etsi sopivaa hetkeä, jolloin hänet **ilmiantaisi**.

Jakeessa 14 Juudaksen nimelle Ἰσκαριώτης (Iskariot) on vaihtoehtoinen lukutapa Σκαριώτης, joka esiintyy kahdessa majuskelikäsikirjoituksessa. Tuo lukutapa on kuitenkin helppo selittää syntyneen leipätekstin mukaisesta lukutavasta: ensimmäinen kirjain on jäänyt tekstiä kopioitaessa pois. Kyseessä tuskin on kukaan muu kuin Jeesuksen opetuslapsi Juudas Iskariot.

Jakeen 15 sana ἔστησαν (perusmuoto ἵστημι) on käännetty vuoden 1938 kirkkoräämattuun sanalla 'maksaa'. Jukka Thurén kuitenkin huomauttaa, että kyseinen sana tarkoittaa 'sopia maksusta'.⁷⁰ Tällä tavalla sana onkin käännetty vuoden 1992 kirkkoräämattuun. Koska pyrin tuomaan käänöksessä esiin kreikan kielen piirteet, päädyin käyttämään sanaa 'asettivat'. Verbin ἵστημι perusmerkitys on 'seistä' tai 'asettaa seisomaan'. Asettaa-sana tuo esiin paremmin kreikankielisen sanan merkitysvivahdeen. Ylipapit asettivat hinnaksi kolmekymmentä hopeaa, ja Juudas hyväksyi tarjouksen.

Jakeen 16 variantissa on lisätty jakeen loppuun sana αυτοις. Sana esiintyy muutamassa käsikirjoituksessa. Vaikkei se olisikaan ollut alkuperäisessä Matteuksen tekstissä, se edustaa silti yhtä varhaista tulkintaa: Juudas odotti hetkeä, jolloin voisi luovuttaa Jeesuksen ylipapeille (heille). Tämä tulkinta tukee sanan merkityksen ymmärtämistä nimenomaan antamisena, ei pettämisenä tai kavaltamisena. Siksi olen kääntänyt verbin παραδίδομι tässä kohdassa sanalla 'ilmiantaa'. Juudas odotti hetkeä, jolloin ilmiantaisi Jeesuksen.

4.2 Jeesus paljastaa ilmiantajansa (26:20–25)

20 Ὁψίας δὲ γενομένης ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα **μαθητῶν**

21 καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με.

22 καὶ λυπούμενοι σφόδρα ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ εἷς ἕκαστος· μήτι ἐγώ εἰμι, κύριε;

23 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ τὴν χεῖρα ἐν τῷ τρυβλίῳ οὗτός με παραδώσει.

---

⁷⁰ Thurén 2005, 316.

24 ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ, οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκεῖνῳ δι’ οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται· καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος.

25 ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν εἶπεν· μήτι ἐγὼ εἰμι, ῥαββί; λέγει αὐτῷ· σὺ εἶπας.

20 Illan tultua hän oli aterialla noiden kahdentoista oppilaansa kanssa.

21 ja heidän syödessään hän sanoi: ”Totisesti minä sanon teille, että yksi teistä ilmiantaa minut.”

22 Ja hyvin surullisina alkoivat kysyä häneltä jokainen vuorollaan: ”Enhän se ole minä, herra?”

23 Hän sanoi vastaukseksi: ”Joka kastaa minun kanssani kätensä tässä kullhossa, hän minut ilmiantaa.

24 Ihmisen poika lähtee kuten on kirjoitettu hänestä, mutta voi sille ihmiselle, jonka kautta ihmisen poika ilmiannetaan. Hyvä olisi hänelle, ettei olisi syntynyt ihminen tuo.”

25 Vastaukseksi Juudas, hänen ilmiantajansa, sanoi: ”Enhän minä ole, rabbi?”

Hän sanoi hänelle: ”Sinä sanoit.”

Jakeen 20 sana μαθητής ei esiinny Nestle-Alandin 28. laitoksen leipätekstissä. Kyseinen lukutapa perustuu papyruksiin 37 ja 45, jotka ovat peräisin kolmannelta tai neljänneltä vuosisadalta. Näiden kohdalla on kuitenkin myös *videtur*-merkintä, joten lukutavasta ei voida olla täysin varmoja. Sana μαθητής esiintyy useassa majuskelikä-sikirjoituksessa sekä monessa myöhemmässä käsikirjoituksessa. Jukka Thurénin mukaan kyseinen sana on myöhempien kopioitsijoiden lisäämä tarkennus, ja varhaisin nimitys opetuslasten joukolle on ’ne kaksitoista’.⁷¹ Sekä vuoden 1992 että 1938 kirkkoraamatun käännös noudattaa lukutapaa, jossa sana on mukana. Vaikkei sana olisi-kaan ollut Matteuksen alkuperäisessä tekstissä, olen ottanut sen huomioon käännöksessäni, koska se antaa tarvittavaa lisätietoa siitä, miten teksti on ymmärretty sitä kopioitaessa: ’nuo kaksitoista’ tarkoitti juuri Jeesuksen valitsemaa joukkoa.

Jakeessa 24 oleva Jeesuksen puheenvuoro voidaan kääntää usealla tavalla. Lauseessa on δία-prepositio, jonka avulla verbin tekijä ilmaistaan epäsuorasti. Lause voidaan

---

⁷¹ Thurén 2005, 317.

tulkita Jumalan nimen turhan lausumisen välttämiseksi.⁷² Tällöin käännös, joka tuo kyseisen ajatuksen esiin, olisi: 'jonka kautta Jumala ilmiantaa ihmisen pojan'. Mikäli lauseen verbi tulkitaan mediummuotoiseksi, olisi käännös 'jonka kautta ihmisen poika ilmiantaa itsensä'. Päädyin suomentamaan lauseen passiivimuotoiseksi: 'jonka kautta ihmisen poika ilmiannetaan'. Tämä ei ole liian suurta tulkintaa lauseen merkityksestä.

4.3 Juudas johdattaa pidättäjät Jeesuksen luo (26:47–56)

47 Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἰδοὺ Ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα ἦλθεν καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ.

48 ὁ δὲ παραδιδούς αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον λέγων· ὄν ἂν φιλήσω αὐτός ἐστιν· κρατήσατε αὐτόν.

49 καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ εἶπεν· χαῖρε, ραββί, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν.

50 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· ἑταῖρε, ἐφ' ὃ πάρει. τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐκράτησαν αὐτόν.

51 καὶ ἰδοὺ εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἀπέσπασεν τὴν μάχαιραν αὐτοῦ καὶ πατάξας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον.

52 τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀπόστρεψον τὴν μάχαιράν σου εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρῃ ἀπολοῦνται·

53 ἢ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι ἄρτι πλείω δώδεκα λεγιῶνας ἀγγέλων;

54 πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι;

55 ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις· ὡς ἐπὶ ληστήν ἐξήλθατε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με; καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ ἐκαθεζόμεν διδάσκων καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με.

56 τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν. Τότε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.

47 Ja hänen puhuessaan Juudas, yksi kahdestatoista, saapui ja hänen mukanaan suuri joukko, miekkojen ja puuseipäiden kanssa, ylipapeista ja kansan vanhimmista.

48 Hänen ilmiantajansa oli antanut heille merkin sanoen: ”Hän on se, jota minä **suutelen**, pidättäkää hänet.”

⁷² Ks. Aejmelaeus 2008, 171.

- 49 Ja kohta mennessään Jeesuksen luokse sanoi: ”Terve, rabbi!” Ja suuteli häntä.
- 50 Jeesus sanoi hänelle: ”Toveri, **tämän vuoksihan tulit.**” Silloin mennessään luokse sitoivat Jeesukselta kädet ja pidättivät hänet.
- 51 Ja yhtäkkiä yksi Jeesuksen kanssa olleista ojensi kätensä vetäen esiin miekkansa ja löi ylipappien palvelijaa, tämän korva irtosi.
- 52 Silloin Jeesus sanoi hänelle: ”Laita miekkasi omaan paikkaansa. Jokainen, joka tarttuu miekkaan, tuhoutuu miekkaan.
- 53 Luuletko, etten voisi pyytää apua minun isältäni, ja hän lähettäisi minulle heti yli kaksitoista legioonaa enkeleitä?
- 54 Kuinka muuten kirjoitukset täyttyisivät, kuten pitää tapahtua?”
- 55 Siinä hetkessä Jeesus sanoi tuolle väkijoukolle: ”Kuin rosvoa vastaan tulitte miekkojen ja keihäiden kanssa pidättämään minua? Joka päivä olen istunut temppeleissä opettamassa ja ette ole ottaneet kiinni minua.
- 56 Kaikki tämä tapahtui, jotta profeettojen kirjoitukset täyttyisivät.” Silloin kaikki oppilaat pakenivat jättäen hänet.

Jakeessa 48 esiintyvä verbi φιλέω tarkoittaa ensisijaisesti rakastamista, mutta myös suutelemista. Päädyin kääntämään verbin sanalla ’suudella’, koska seuraavassa jakeessa oleva καταφιλέω tarkoittaa nimenomaan suutelemista. Todennäköisesti kyseisellä verbillä viitataan tähän tulevaan toimintaan.

Jakeessa 50 esiintyvä Jeesuksen lausahdus voidaan ymmärtää usealla tavalla. Se voi olla toteamus: ”Tätä vartenhan sinä tulit.” Toisaalta se voi olla myös kysymys: ”Mitä varten sinä tulit?” Kolmas vaihtoehto on tulkita se kehotukseksi: ”Pane jo toimeksi se, mitä varten olet tullut!”⁷³ Kysymys ”Mitä varten sinä tulit?” voi johtaa kokonaisuutta harhaan, koska Jeesus tietää aiempien tapahtumien perusteella, miksi Juudas on tullut paikalle. Kehotus toimia taas menee liiallisen tulkinnan puolelle. Päädyin kääntämään katkelman yksinkertaiseksi toteamukseksi: ”Tämän vuoksihan tulit.” Se ei ota liikaa kantaa siihen, mitä Jeesus lausahduksellaan tarkoittaa.

---

⁷³ Thurén 2005, 323.

4.4 Juudas katu (27:3–5)

3 Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν ὅτι κατεκρίθη μεταμεληθεὶς ἔστρεψεν τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ πρεσβυτέροις

4 λέγων· ἤμαρτον παραδοὺς αἷμα ἁθῶν. οἱ δὲ εἶπαν· τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψη.

5 καὶ ῥίψας τὰ ἀργύρια εἰς τὸν ναὸν ἀνεχώρησεν, καὶ ἀπελθὼν ἀπήγξατο.

3 Silloin Juudas, hänen ilmiantajansa, nähtyään, että [Jeesus] oli tuomittu, katuen palautti kolmekymmentä hopeaa ylipapeille ja vanhimmille

4 sanoen: ”Tein väärin ilmiantaessani syyttömän veren.” He vastasivat: ”Miksi meille sanot? Sinä katsot itseäsi.”

5 Ja heitettyään nuo hopeat temppeliin hän häipyi ja mentyään pois hirttäytyi.

Tässä jaksossa ei ole kokonaisuuden kannalta merkittäviä tekstikriittisiä ongelmia tai käännökseen liittyvää tulkinnanvaraisuutta.

Kokonaisuutena Juudakseen liittyvien tekstikohtien alkuteksti on säilynyt ilman suuria muutoksia. Hyödynsin muutamaa varianttia tekstin kääntämisessä, koska varhaiset kopiot kertovat sen, miten teksti on ymmärretty varhaisessa vaiheessa. Tämä tieto auttoi tekstin ymmärtämistä myös käännöstä tehdessä. Käännökseen liittyviä tulkinnanvaraisia kohtia oli muutamia, mutta pyrin kääntämään ne mahdollisimman neutraalilla tavalla ilman voimakasta tulkintaa, jotta ne eivät ohjaisi liikaa narraatiokriittistä tarkastelua suuntaan tai toiseen.

Oma käännökseni poikkeaa joiltain osin kirkkoraamatuista, joissa Juudaksen roolia on tulkittu liikaa. Hänen toimintaansa kuvaava παραδίδομι-verbi on käännetty sanalla ’kavaltaa’. Itse käännsin kyseisen verbin neutraalimmalla ilmiantaa-sanalla. Ilman omaa käännöstä narraatiokriittinen tarkastelu olisi väritynyt kirkkoraamattujen tulkinnan mukaiseksi. Alkutekstin tarkastelun jälkeen on hyvä siirtyä eteenpäin kohti narraatiokriittistä tarkastelua.

5 Juudas kirjallisena hahmona

5.1 Narraatiokritiikki metodina

Valitsin narraatiokritiikin metodikseni, koska sen avulla tutkitaan kertomuksen sisäistä maailmaa. Tekstin ulkopuolelta tulevaa tietoa rajoitetaan, eikä sen anneta vaikuttaa siihen, miten kertomus pitäisi ymmärtää tai tulkita. Metodi on paras vaihtoehto tutkimuskysymykseni kannalta: Mikä rooli Juudaksella on Matteuksen evankeliumissa? Parhaiten vastauksen saa, kun lukee evankeliumin tekstiä sellaisenaan. Vastaus kysymykseen löytyy tekstistä.

Narraatiokritiikissä pyritään tarkastelemaan evankeliumia yhtenä kerronnallisena kokonaisuutena. Metodissa hyödynnetään niin eksegeettistä lähestymistapaa kuin kirjallisuustieteellistäkin näkökulmaa, erityisesti narratologiaa eli kertomuksen teoriaa.⁷⁴ Narraatiokritiikin avulla yritetään myös selvittää tapaa, jolla kertomus pyrkii vaikuttamaan lukijoihinsa.⁷⁵

Narraatiokritiikki sai alkunsa 1970-luvulla kokoontuneesta Markus-seminaarista. Tuolloin David Rhoads toi pitämässään esitelmässä uuden lähestymistavan evankeliumeiden tutkimukseen eksegetiikan perinteisten metodien rinnalle. Aiemmin muoto- ja redaktiokritiikissä evankeliumit pilkottiin useaan osaan ja kerrokseen. Narraatiokritiikki taas tarkasteli evankeliumia valmiina kokonaisuutena. Myöskään tekstin historiallinen syntyprosessi tai teologinen sisältö ei enää ollut narraatiokritiikin keskiössä, vaan se, miten evankeliumit kertovat tarinansa.⁷⁶

Yksi eniten narraatiokriittiseen tutkimukseen vaikuttanut tekijä on ollut Seymor Chatmanin kehittämä, joskin Wayne C. Boothin ajatuksiin pohjautuva, malli kertomuksesta kommunikaationa (Kaavio 1). Kyseistä mallia on hyödynnetty muun muassa Markuksen evankeliumikertomuksen tutkimuksessa.⁷⁷

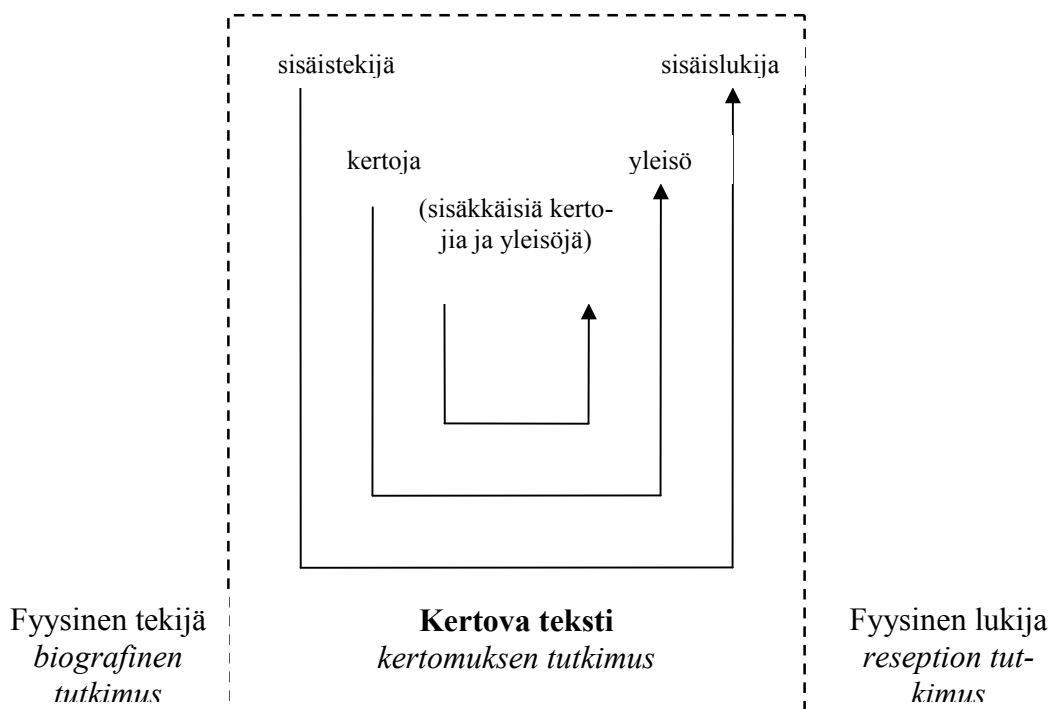
⁷⁴ Merenlahti 1997, 52.

⁷⁵ Merenlahti 1997, 56.

⁷⁶ Merenlahti 1997, 53.

⁷⁷ Merenlahti 1997, 53–54.

Kaavio 1. Kertomus kommunikaationa, Boothin-Chatmanin malli.

Boothin-Chatmanin malli havainnollistaa kertomuksen viestintää. Tärkeää on tehdä ero kertomuksen sisäisen maailman ja todellisen maailman kanssa. Kysymykset tekstin todellisesta kirjoittajasta ja tämän elämänhistoriasta rajautuvat tutkimuksen ulkopuolelle. Näitä seikkoja voidaan tarkastella biografisessa tutkimuksessa. Myöskään todellisesta lukijasta ei olla kiinnostuneita, vaan sitä varten on olemassa reseption eli vastaanotto-prosessin tutkimus.⁷⁸

Kertomuksen sisäisen maailman havainnollistamista varten on kehitetty muutama käsite. Sisäistekijä ja -lukija kuvastavat kertomuksen sisäistä tekijää ja lukijaa: Mitä tekstin pohjalta voidaan olettaa tekijän tai lukijan olevan? Esimerkiksi suomenkielinen teksti, jossa on mukana vieraskielisiä sitaatteja, edellyttää sekä tekijän että lukijan osaavan suomea ja sen lisäksi mainittua vierasta kieltä. Sisäistekijä ja -lukija ovat kuitenkin eri asioita kuin tekstin todellinen tekijä tai lukija. Todellisuudessa oikea tekijä on voinut kirjoittaa esimerkiksi eroottisen tekstin rahapulassa, mutta tekstin sisäisessä maailmassa sisäistekijältä ja -lukijalta kuitenkin edellytetään tietynlaista roolia. Kertojakaan ei ole sama kuin tekstin todellinen kirjoittaja. Kertoja on väline, jonka avulla asiat kerrotaan. Raamatun kertomuksissa kertoja on usein näkymätön

⁷⁸ Merenlahti 1997, 54.

ääni. Myös kertomuksen sisäiset kertojat ja yleisöt ovat mahdollisia.⁷⁹ Tällaisesta voisi esimerkkinä mainita vaikkapa Jeesuksen vertaukset. Niissä tekstin sisäinen Jeesus-hahmo toimii vertauksen kertojana ja kehyskertomuksen yleisö sisäisenä yleisönä.

Petri Merenlahti on tiivistänyt esimerkkejä narraatiokritiikin soveltamisesta evankeliumien tutkimuksessa kolmeen käsitteeseen: näkökulmaan, juoneen ja henkilökuvaukseen.⁸⁰

Näkökulma-käsitteen avulla vastataan kysymyksiin ”Kenen silmin asiat kertomuksessa esitetään?”, ”Miten kertoja suhtautuu kerrottuihin tapahtumiin?” ja ”Millaista arvomaailmaa kertomus heijastaa?”.⁸¹

Yksi näkökulmaan liittyvä esimerkki on Markuksen evankeliumissa kertojan mahdollisuus säädellä yleisön, eli lukijoiden, ja evankeliumissa esiintyvien opetuslasten etäisyyttä. Tämä näkyy vaikkapa kertomuksessa, jossa Jeesus kävelee veden päällä. Ensin kertoja kertoo yleiskuvan: Jeesus on rannalla ja opetuslapset keskellä järveä. Näkökulma muuttuu, kun kerrotaan, mitä Jeesus näkee: opetuslasten on raskasta soutaa vastatuuleen. Jeesus lähtee kävelemään vettä pitkin ja kertoja tietää, mitä Jeesus ajattelee: hän aikoo kävellä opetuslasten ohi. Kertoja kertoo, mitä opetuslapset luulevat tapahtuvan: he luulevat näkevänsä aaveen. Koska lukija on tiennyt etukäteen, mitä tapahtuu, ei lukija voi samaistua opetuslasten pelkoon ja helpotukseen. Näkökulman analysointi paljastaa kertojan strategian. Samaistuminen opetuslapsiin ei ole kertojan edun mukaista: opetuslapset ovat sokeita ja paatuneita.⁸²

Juoni voi tarkoittaa joko kertomuksen sisällön elementtiä tai kertomuksen tapahtumia esittämisjärjestyksessä. Sisällön elementtinä ollessaan juonella on usein jokin perusrakenne, kuten avaus, vastakkainasettelu, konflikti ja sen ratkeaminen. Juonella voi olla myös standardityyppi, esimerkiksi Markuksen evankeliumissa se on kätkeytyminen ja tunnistaminen. Lukija tietää Jeesuksen olevan Jumalan poika, joka kätkee todellisen identiteettinsä, mutta kertomuksessa esiintyvät henkilöt eivät tätä tiedä. Johanneksella taas vastaavat elementit ovat paljastaminen ja vastaanottaminen. Jeesus

---

⁷⁹ Merenlahti 1997, 54.

⁸⁰ Merenlahti 1997, 56.

⁸¹ Merenlahti 1997, 57.

⁸² Merenlahti 1997, 57–58. Merenlahden käyttämä esimerkki on Robert Fowlerin esittämä tulkinta näkökulmasta Markuksen evankeliumin jaksoon 6:47–52.

paljastaa, kuka on, mutta vastaanottaminen ei olekaan helppoa, ja tarina rakentuu tuon kysymyksen ympärille.⁸³

Henkilökuvaus evankeliumeissa on usein henkilön toiminnan sanelemaa. Hahmot edustavat usein jotain hahmotyyppiä, kuten erehtyjä, hitaasti oppiva, kirjanoppinut, periksiantamaton kerjäläinen. Tämä selittyy sillä, että evankeliumeilla on sanoma, joka on kertomuksen tähtäyspiste. Hahmoista siis kerrotaan vain sen verran kuin on tarpeellista. Liiallisen tiedon kertominen olisi vain häiritsevää. Esimerkistä käy tapaus, jossa vitsinkertoja alkaisi kertoa suomalaisen, ruotsalaisen ja norjalaisen vaate-tuksesta, vaikkei sillä olisi vitsin kannalta mitään merkitystä. Tosin joissain evankeliumeissa hahmojen ajatuksista ja kokemuksista kerrotaan enemmän. Tällöin hahmo ei edusta enää vain tiettyä tyyppihenkilöä.⁸⁴

5.2 Matteuksen evankeliumi ennen viimeisiä lukuja

Ennen varsinaisen tutkimuskohteen, Matteuksen evankeliumin viimeisten lukujen, tarkastelua on hyvä hieman taustoittaa tilannetta. Tarkastelen yleisesti sitä, mitä tapahtuu ennen viimeisiä lukuja. Näkökulmani on narraatiokriittisen metodin mukainen. Matteuksen tekstistä itsestään löytyy siis tarvittava materiaali kertomuksen ymmärtämiseen. Tekstin historiallisella syntytilanteella tai yleisöllä ei ole näin ollen merkitystä, ainoastaan sillä, mitä Matteuksen sisäistekijä olettaa sisäislukijalla olevan.

Matteuksen evankeliumin ensimmäisissä luvuissa Jeesuksesta paljastetaan kaksi asiaa: Jeesus pelastaa kansansa synneistä (Matt. 1:21), ja hän on juutalaisten kuningas (Matt. 2:1). Jeesuksen kerrotaan olevan myös profeettojen ennustusten täyttymys: ”Tämä kaikki tapahtui, jotta kävisi toteen, mitä Herra on profeetan suulla ilmoittanut” (Matt. 1:22). Lukijalta ei edellytetä profetian tuntemista ennalta, koska seuraavassa jakeessa lainataan profeettatekstiä suoraan. Nämä evankeliumin alussa kerrotut asiat antavat lukijalle odotuksia: Jeesus ei ole kuka tahansa ihminen, vaan hänellä on tärkeä tehtävä.

---

⁸³ Merenlahti 1997, 58–59.

⁸⁴ Merenlahti 1997, 59–60.

Lukijan odotuksiin myös vastataan vahvistamalla käsitystä Jeesuksen erityisyydestä. Jeesuksen aloittaessa toimintansa hän opettaa eri tavoin kuin kertomuksen sisäiset opetuksen kuulijat ovat tottuneet kuulemaan, ja ihmiset ovat siitä hämmästyksissään (Matt. 7:28–29). Jeesus tekee myös useita ihmeitä, jotka saavat yleisön hämmentymään hänen voimistaan (luvut 8–9). Lukija huomaa, ettei Jeesus ole tavallinen ihminen.

Juudas mainitaan ensimmäisen kerran vasta kymmenennessä luvussa, mutta vain osana Jeesuksen valitsemien oppilaiden joukkoa. Jeesus kutsuu koolle oppilaansa ja antaa näille ohjeita. Kahdentoista oppilaan joukko on tuossa kohdassa jo vakiintunut, koska nimitys τὸς δώδεκα μαθητῶς (nuo kaksitoista oppilasta) on määräisessä muodossa. Se, missä vaiheessa Juudas on tullut Jeesuksen seuraan, ei ole täysin selvää. Juudas ei kuitenkaan ole vielä suuressa osassa tässä vaiheessa kertomusta: hän esiintyy vain osana Jeesuksen oppilaiden joukkoa.

Kymmenennessä luvussa Juudaksesta tosin kerrotaan jo se, että hän ilmiantoi Jeesuksen: ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν. Lukija siis tietää Juudaksesta jo tässä vaiheessa enemmän kuin muut Jeesuksen oppilaat, ja kenties enemmän kuin Juudas itse. Toisaalta käänös 'ilmiantoi' voi olla tässä vaiheessa tarinaa väärä. Lukijalla ei ole vielä tiedossa sitä, mitä tarinan lopussa tulee tapahtumaan. Lopun tapahtumat kyllä tukevat käänöstäpää 'ilmiantoi', mutta lukija ei ole vielä tietoinen lopusta. Juudas tulee luovuttamaan (tai ilmiantamaan) hänet, mutta minne? Tulkinnanvarainen sana herättää myös mielenkiinnon Juudakseen, joka pysyy vielä taka-alalla.

Jeesus jatkaa julistustaan ja päättyy vastakkain myös fariseusten kanssa. Fariseukset ryhtyvätkin suunnittelemaan sitä, miten saisivat raivattua Jeesuksen pois (Matt. 12:14).

Luvussa 16 Jeesuksen oppilaat keskustelevat siitä, kuka Jeesus on. Pietari tunnustaa Jeesuksen olevan messias, ja Jeesus myöntää asian (Matt. 16:16–17). Keskustelun yhteydessä Jeesus kertoo myös ensimmäisen kerran siitä, että Jerusalemissa hän tulee kärsimään ylipappien ja lainopettajien käsissä: hänet tapetaan, mutta hän nousee kuolleista (Matt. 16:21). Pietarin moittiessa Jeesusta sanoistaan tämä vastaa hänelle, etteivät Pietarin ajatukset ole Jumalasta (Matt. 16:23). Jeesus kertoo tässä kohdassa

sen, että se, mitä hänelle tulee tapahtumaan, on Jumalan tahto, eikä sitä pidä yrittää estää.

Jerusalemiä lähestyessään Jeesus puhuu oppilailleen tulevista tapahtumista toisen kerran, tällä kertaa hieman tarkemmin:

Me menemme nyt Jerusalemiin, ja Ihmisen Poika annetaan ylipappien ja lainopettajien käsiin. He tuomitsevat hänet kuolemaan ja luovuttavat hänet pakanoilta pilkattavaksi, ruoskittavaksi ja ristiinnaulittavaksi. Mutta kolmantena päivänä hän nousee kuolleista.⁸⁵

Jeesus siis tietää, mitä hänelle tulee tapahtumaan. Myös lukija ja Jeesuksen oppilaat saavat tietää sen. Jeesus käyttää παραδίωμι-verbiä kertoessaan tulevista tapahtumista. Ensimmäinen muoto on passiivissa, joten tekijästä ei ole varmuutta. Lukija voi yhdistää tuon passiivimuodon Juudakseen, joka esiintyi kymmenennessä luvussa oppilaiden luettelossa kyseisellä verbillä täydennettynä. Juudas siis toimittaisi tai ilmiantaisi Ihmisen Pojan ylipapeille ja lainopettajille. Tätä ei kuitenkaan vielä tässä vaiheessa tarinaa kerrota suoraan.

Jeesus saapuu Jerusalemiin. Hän ajaa rahanvaihtajat temppeleistä ulos ja alkaa opettaa siellä. Fariseukset ja saddukeukset yrittävät saada Jeesuksen ansaan, mutta tämä selviää tilanteista (Matt. 22:15–46). Jeesus jatkaa opettamista.

5.3 Matteuksen evankeliumin viimeiset luvut tarinan näkökulmasta

Tässä luvussa tarkastelen Matteuksen evankeliumin viimeisiin kuuluvien lukujen, 26–27, kerrontaa. Näkökulmani on narraatiokriittisen metodin mukainen. Juudaksen toiminta ja hahmon kuvaus alkavat kunnolla vasta noissa luvuissa. Ennen Matteuksen evankeliumin loppupuolta Juudas esiintyy kyllä Jeesuksen oppilaiden joukossa, mutta niin, ettei huomio ole hänessä.

Matteuksen evankeliumin viimeiset luvut kertovat Jeesuksen toiminnan viimeisistä hetkistä. Jeesus on saapunut oppilaidensa kanssa Jerusalemiin ja kohdannut fariseuk-

---

⁸⁵ Matt. 20:18–19 vuoden 1992 kirkkoraamatun mukaan.

sia ja lainopettajia. Kohtaamiset ovat aiheuttaneet vastakkainasettelua Jeesuksen ja fariseusten välille, mutta Jeesus on selvinnyt tilanteista.

Luvun 26 alussa Jeesus kertoo oppilailleen, että pääsiäisenä Ihmisen poika luovutetaan ristiinnaulittavaksi. Jeesus puhuu asiasta nyt kolmannen kerran. Tällä kertaa ajankohta on tarkka. Samaan aikaan ylipapit ja kansan vanhimmat kokoontuvat miettimään, miten saisivat pidätettyä Jeesuksen ja tapettua hänet. Kertomus etenee hetken aikaa ylipappien näkökulmasta. Ylipapeilla on ongelma: miten he saavat Jeesuksen pidätettyä niin, ettei kansa ala mellakoida (Matt. 26:5)? Lukija ei kuitenkaan pysty samaistumaan ylipappeihin tässä kohtauksessa. Lukija tietää, että Jeesus on tietoinen siitä, mitä tulee tapahtumaan, mutta ylipapit eivät tiedä sitä.

Seuraavassa kohtauksessa nainen voitelee Jeesuksen pään öljyllä (Matt. 26:6–8). Opetuslapset moittivat tekoa öljyn haaskaamiseksi. Jeesus kuitenkin vastaa, että nainen teki sen hänen hautaamistaan varten.

Heti seuraavassa kohtauksessa Juudas menee ylipappien juttusille (Matt. 26:14–16). Aiemmin esitettyyn ylipappien ongelmaan tarjoutuu ratkaisu: Juudas lupaa toimittaa Jeesuksen heille. Tämä kohtaus aloittaa Juudaksen toiminnan. Hän tulee taka-alalta esiin eikä ole enää vain osa opetuslasten joukkoa, vaan erillinen hahmo. Juudaksen henkilökuvaus on kuitenkin edelleen yksinkertaista. Esimerkiksi Juudaksen ajatuksista ei kerrota mitään. Hän ainoastaan kysyy, mitä ylipapit haluavat antaa hänelle, jos hän toimittaa Jeesuksen heille. Ylipapit lupaavat 30 hopearahaa. Juudas jää odottamaan sopivaa tilaisuutta Jeesuksen ilmiantamiseen, mikä sopii ylipappien aiemmin esittämän ajatuksen kanssa yhteen: pidätyksen tulee tapahtua hiljaisuudessa, jottei kansa ala mellakoida (Matt. 26:5). Se, miksi Juudas tarjoutuu kyseiseen tehtävään, jää ainakin tässä vaiheessa epäselväksi.

Jeesuksen oppilaat kysyvät pääsiäisaterian valmistamisesta (Matt. 26:17). Jeesus antaa ohjeet ja oppilaat valmistavat pääsiäisaterian.

Illalla Jeesus aterioi yhdessä oppilaidensa kanssa (Matt. 26:19). Kohtauksen käänne tulee heti alussa, kun Jeesus sanoo yhden oppilaistaan ilmiantavan hänet (Matt. 26:20). Oppilaat alkavat kysellä surullisina, kukin vuorollaan: ”Enhän se ole minä?” Lukija tietää, mitä aiemmin on tapahtunut: Juudas on käynyt ylipappien juttusilla

neuvottelemassa Jeesuksen toimittamisesta heidän käsiinsä. Lukija siis tietää enemmän kuin oppilaat, joten hän ei voi samaistua oppilaiden suruun ja kyselyyn. Lukija ei myöskään tiedä vielä tässä kohdassa, kuinka paljon Jeesus tietää. Näin ollen myös samaistuminen Jeesukseen on vaikeaa. Lukija on Juudaksen kanssa lähes samassa asemassa: tietoinen Juudaksen aikeista, mutta epätietoinen siitä, paljonko Jeesus tästä tietää.

Jeesus jatkaa: ”Joka kastaa minun kanssani kätensä tässä kulhossa, hän minut ilmiantaa.” (Matt. 26:23) Ilmiantajan määritelmä on nyt hieman tarkempi, mutta Jeesus ei vielä paljasta, kuka hänet ilmiantaa. Oppilaat eivät vielääkään tiedä, kuka on ilmiantaja. Lukija ja Juudas tietävät. Jeesus jatkaa: ”Ihmisen poika lähtee kuten on kirjoitettu hänestä, mutta voi sille ihmiselle, jonka kautta ihmisen poika ilmiannetaan. Hyvä olisi hänelle, ettei olisi syntynyt ihminen tuo.” (Matt. 26:24). Jeesus kertoo, ettei ilmiantajan osa ole helppo. Ilmiantajan osaa tai tekoa parempi vaihtoehto on siis se, ettei olisi syntynyt. Näin ollen ilmiantajan ei tarvitsisi kohdata jotain. Mikä on niin kamalaa? Sitä Jeesus ei kerro.

Ilmeisesti Jeesuksen jyrkät sanat saavat Juudaksen havahtumaan. Viimein Juudas tulee kohtauksessa esiin ja kysyy: ”Enhän minä ole, rabbi?” Eihän hänen osansa ole noin kamala? Jeesus tyytyy vastaamaan: ”Sinä sanoit” (Matt. 26:25). Jeesus on saanut Juudaksen tunnustamaan aikeensa. Kohtaus päättyy.

Kohtaus rakentuu kätketyn tiedon varaan. Jeesus kertoo tietävänsä, että hänet tullaan ilmiantamaan. Oppilaat eivät tiedä kuka ilmiantaja on. Ainoastaan Juudas tietää olevansa kyseinen henkilö. Lukija tietää koko kohtauksen ajan, että Juudas on jo sopinut Jeesuksen toimittamisesta ylipapeille. Näkökulma kohtauksessa on selkeästi Juudaksessa. Juudas tietää aikeensa ja miettii, paljastuvatko ne. Lopulta Jeesuksen jyrkät sanat saavat Juudaksen paljastamaan aikeensa. Kohtauksen jännite häviää.

Juudaksen aikeiden paljastumisen jälkeen Jeesus asettaa ehtoollisen (Matt. 26:26–29). Öljymäellä Jeesus sanoo oppilailleen, että tänä yönä jokainen heistä luopuu hänestä (Matt. 26:31). Getsemanassa Jeesus käy rukoilemassa kolme kertaa ja hänen oppilaansa nukkuvat sillä välin, vaikka Jeesus on pyytänyt heitä valvomaan (Matt. 26:36–46). Jeesuksen päätettyä rukouksensa hän moittii jälleen oppilaitaan nukkumi-

sesta ja sanoo ilmiantajansa olevan lähellä (Matt. 26:45–46). Juudas on jossain välissä näitä kohtauksia poistunut Jeesuksen seurasta, mutta tarkkaa ajankohtaa ei kerrota.

Jeesuksen rukoiltua Juudas saapuu aseistautuneen miesjoukon kanssa paikalle (Matt. 26:47). Kertoja kertoo Juudaksen ja miesjoukon sopimasta merkistä: Juudas suutelee miestä, joka tulee ottaa kiinni (Matt. 26:48). Kertoja tietää Juudaksesta enemmän kuin muut kohtauksessa olevat hahmot, Jeesuksen oppilaat. Kertoja välittää tiedon myös lukijalle. Koska tieto merkistä välitetään jo ennen suudelmaa, lukija samaistuu kohtauksessa helpoiten Juudakseen. Mikäli tilanne olisi toisin päin, suudelma ja sen merkitys tulisivat yhtä lailla yllätyksenä niin lukijalle kuin kertomuksessa oleville Jeesuksen oppilaille. Tällöin näkökulma olisi ilman muuta kohtauksessa tapahtumia sivusta seuraavissa oppilaissa.

Juudas sanoo Jeesukselle: ”Terve, rabbi!”, ja suutelee tätä (Matt. 26:49). Jeesus vastaa: ”Toveri, tämän vuoksihan tulit.” (Matt. 26:50). Miehet pidättävät Jeesuksen. Pidätys ei kuitenkaan käy helposti: yksi Jeesuksen seurassa olleista lyö miekalla ylipapin palvelijalta korvan irti. Jeesus kuitenkin moittii lyöjää:

”Laita sinun miekkasi omaan paikkaansa. Jokainen joka tarttuu miekkaan, tuhoutuu miekkaan. Luuletko etten voisi pyytää apua minun isältäni, ja hän lähettäisi minulle heti yli kaksitoista legioonaa enkeleitä? Kuinka muuten kirjoitukset täyttyisivät, kuten pitää tapahtua?”⁸⁶

Jeesus on valmis suostumaan pidätettäväksi, eikä hän halua, että se estetään. Kertoja kuvaa tapahtumia sivusta. Samaistuminen miekkaa heiluttavaan henkilöön ei ole toivottua. Henkilö on anonyymi ”yksi Jeesuksen seurassa ollut”. Kertoja siis haluaa pitää henkilön mahdollisimman vieraana, vaikka se voisi olla yksi Jeesuksen oppilaista. Jeesus on aiemmin ollut nimenomaan oppilaidensa kanssa Getsemanessa. Kertoja haluaa, että lukija hyväksyy Jeesuksen näkemyksen: pidätyksensä kuuluu tapahtua. Jeesus saisi kyllä apua tarvittaessa, mutta ei tarvitse sitä. Kirjoitusten tulee täytyä.

Jeesus sanoo miesjoukolle: ”Kuin rosvoa vastaan tulitte miekkojen ja keihäiden kanssa pidättämään minua? Joka päivä olen istunut temppelissä opettamassa ja ette ole ottaneet kiinni minua. Kaikki tämä tapahtui, jotta profeettojen kirjoitukset täyttyisivät.” (Matt. 26:55–56). Ylipappien lähettämä joukko pysyy myös etäisenä lukijalle.

---

⁸⁶ Matt. 26:52–54 oman käännökseni mukaan.

Jeesus hämmästelee joukon toimintaa. Se olisi voinut pidättää Jeesuksen milloin vain, mutta saapuu vasta nyt tämän luokse kuin rosvon kimppuun. Lukijan samaistuminen aseistautuneeseen miesjoukkoon ei ole myöskään kertojan edun mukaista. Miesjoukkoa ei esitetä kovin imartelevassa valossa.

Getsemaneen sijoittuvan kohtauksen ensimmäinen käänne tulee Juudaksen saapuessa paikalle. Aluksi kaikki sujuu rauhallisesti. Kohtauksen suurempi käänne tulee, kun yksi Jeesuksen seurassa olleista leikkaa ylipapin palvelijan korvan irti miekalla. Samalla myös kohtauksen näkökulma vaihtuu. Alkupuoli on kertonut asioita Juudaksen näkökulmasta, mutta käänteen jälkeen lukija seuraa tapahtumia enemmän sivusta. Kertoja pitää lukijan sopivan matkan päässä tapahtumista, jottei lukija samaistu Jeesuksen oppilaisiin eikä aseistautuneeseen miesjoukkoon. Se ei olisi tässä kohtauksessa kertojan tavoitteen kannalta hyvä asia: oppilaat jättävät Jeesuksen ja pakenevat (Matt. 26:56). Tarinan kannalta on nimittäin tärkeää, että lukija on edelleen kiinnostunut siitä, mitä Jeesukselle tapahtuu.

Jeesus viedään ylipapin luo. Ylipapit ja kansan vanhimmat yrittävät löytää syyn Jeesuksen surmaamiselle. Pietari seuraa tapahtumia sivusta (Matt. 26:57–68). Pietari kieltää tuntevansa Jeesuksen, kun sitä häneltä kysytään (Matt. 26:69–75). Ylipapit ja kansan vanhimmat keskustelevat Jeesuksen surmaamisesta ja luovuttavat tämän Pilatukselle (Matt. 27:1–2).

Juudas näkee, että Jeesus tuomitaan kuolemaan. Hän katuu tekoaan ja päättää palauttaa saamansa rahat takaisin ylipapeille. (Matt. 27:3) Kertoja kuvaa ensin sen, minkä Juudas huomaa: Jeesus on tuomittu. Sen jälkeen kerrotaan syy sille, miksi Juudas palauttaa rahat: hän katuu sitä, että on ilmiantanut Jeesuksen. Juudas sanoo palauttaessaan rahoja: ”Tein väärin ilmiantaessani syyttömän veren.” (Matt. 27:4). Kohtaus etenee Juudaksen näkökulmasta. Juudaksen henkilökuvaus on tarkempaa kuin aiemmin. Kertoja paljastaa sen, mitä Juudas ajattelee: hän katuu, että ilmiantoi Jeesuksen. Rahat ovat kohtauksessa väline, joka vahvistaa Juudaksen katumuksen aitoutta.

Ylipapit vastaavat Juudakselle: ”Miksi meille sanot? Sinä katsot itseäsi.” (Matt. 27:4). Juudas ei pidä ylipappien vastauksesta, vaan heittää rahat lähtiessään temppeleihin. Tämän jälkeen hän hirttää itsensä. (Matt. 27:5) Itsemurha on voimakas kuvaus, jolla kertoja haluaa välittää jotain. Se alleviivaa Juudaksen katumuksen suuruutta ja

sitä, että Jeesus on syytön. Kohtaus ei kuitenkaan lopu vielä tähän. Ylipapit ostavat Juudaksen jättämällä rahoilla pellon, josta tulee muukalaisten hautausmaa. Tämä tapahtuu, jotta kirjoitukset käyvät toteen. Tähtäyspiste kohtauksessa ei siis ole Juudaksen aikomusten arviointi, vaan kirjoitusten täyttymys. Juudas on ollut tarpeellisessa roolissa profeettojen kirjoitusten toteutumisessa.

Juudaksen katumus ja itsemurha herättävät kuitenkin myös kysymyksiä: Mitä Juudas oletti Jeesukselle käyvän? Halusiko hän, että Jeesus vangittaisiin? Oliko Juudaksen aikomus aluksi paha, mutta hän alkoikin katua?

Juudaksen ei kerrota seuraavan tapahtumia samalla tavalla kuin Pietari. Juudas kuitenkin katuu tekoaan vasta sen jälkeen, kun näkee, että Jeesus on tuomittu. Miksi Juudas katuu ilmiantoaan vasta sitten, kun näkee, että Jeesus tuomitaan kuolemaan? Eikö Juudas kenties ole osannut odottaa Jeesuksen kuolemantuomiota? Tämä ei tunnu kovin uskottavalta. Juudas on kuullut Jeesuksen puhuvan monesti tulevasta kärsimyksestään ja kuolemastaan.⁸⁷ Juudas on siis tiennyt, mitä tulee tapahtumaan. Sen sijaan mahdollisesti asioiden tapahtuminen käytännössä saa Juudaksen havahtumaan samalla tavalla kuin Pietari havahtui aiemmin: ”Jumala varjelkoon! Sitä ei saa tapahtua sinulle, Herra!” (Matt. 16:22). Juudas kokee olevansa syyllinen tapahtumiin ja yrittää pysäyttää ylipapit, mutta se on jo liian myöhäistä. Hän ei kestä tilannetta ja päättää hirttäytyä.

Matteuksen evankeliumissa Juudas on sivuhahmo. Sivuhahmoista ei yleensä kerrota enempää kuin tarinan kokonaisuuden kannalta on tarpeellista. Juudas ei ole tässä suhteessa poikkeus. Hän esiintyy neljässä kohtauksessa merkittävässä osassa. Tiivistän nuo kohdat lyhyesti:

1. Juudas tarjoutuu toimittamaan Jeesuksen ylipapeille. Hänen ajatuksiaan tai tarkoitustaan ei tässä kohdassa kerrota tarkemmin. Hän saa rahaa, mutta sitä ei esitetä selkeänä motiivina ilmiannolle.
2. Jeesuksen aterioidessa oppilaidensa kanssa hän ilmoittaa, että yksi oppilaista ilmiantaa hänet. Kohtauksessa lukija tietää, että ilmiantaja on Juudas. Kohtauksen jännite liittyy siihen, paljastuuko asia. Lopulta Jeesuksen tiukat sanat saavat Juudaksen paljastamaan aikeensa.

---

⁸⁷ Kohdat Matt. 16:21, Matt. 20:18–19 ja Matt. 26:2.

3. Getsemanessa Jeesus ensin rukoilee, ja samalla hänen oppilaansa nukkuvat. Juudas saapuu paikalle aseistautuneen miesjoukon kanssa. Kertoja paljastaa Juudaksen ja miesjoukon sopiman merkin, suudelman, ennen kuin Juudas suutelee Jeesusta. Näkökulma vaihtuu kuitenkin pian Juudaksesta pois. Yksi Jeesuksen seurassa olleista tarttuu miekkaan ja leikkaa ylipapin palvelijan korvan irti. Jeesus moittii tekoa ja suostuu osaansa. Kertoja seuraa kohtauksen loppua etäämmältä. Jeesus vangitaan ja oppilaat pakenevat.
4. Juudas katuu, että on ilmiantanut Jeesuksen, mutta vasta sen jälkeen kun näkee, että Jeesus on tuomittu. Juudas yrittää estää Jeesuksen kuoleman palauttamalla rahat ylipapeille. Jeesuksen tuomiota ei voi kuitenkaan enää estää. Juudas hirttää itsensä.

Missään vaiheessa Matteuksen evankeliumia ei kerrota Juudaksen olevan paha. Tämä on hyvä muistaa, kun tarkastelee Juudasta Matteuksen evankeliumissa. Juudas on kuitenkin tarpeellinen pala kertomuksen kokonaisuudessa. Ilman Juudasta kertomus olisi erilainen. Juudas on tärkeässä osassa Matteuksen evankeliumin viimeisissä luvuissa. Hän on linkki, jonka avulla ylipapit pääsevät Jeesukseen käsiksi. Hän on myös tärkeässä osassa profeettojen ennustusten toteuttamisessa. Lisäksi Juudaksen katumus ja itsemurha korostavat sitä seikkaa, että Jeesus oli todellakin syytön.

Juudaksen henkilökuvaus kehittyy kertomuksen edetessä. Ennen evankeliumin viimeisiä lukuja Juudas on vain yksi kahdestatoista oppilaasta. Tapahtumien edetessä myös kuvaus Juudaksesta tarkentuu. Jos hän on aluksi vain ilmiantaja, viimeistään katumus tuo esiin inhimillisen puolen. Juudas on katuva ja tunteva hahmo, joka ei enää kestä sitä, miten tapahtumat etenevät. Inhimillisyys tekee hahmosta sellaisen, jota kohtaan voi tuntea myös myötätuntoa.

Useassa kohtauksessa asiat esitetään siten, että helpoin samaistumisen kohde on Juudas. Tämä jää helposti huomaamatta, koska negatiivinen kavaltajaleima on vahva. Kuka haluaisi samaistua hahmoon, joka on lähtökohtaisesti paha? Miksi kertoja haluaa lukijan samaistuvan Juudakseen kertomuksessa tai ainakin yrittää saada lukijan myötätunnon tämän puolelle? Sen täytyy jollain tavalla palvella koko evankeliumin tavoitetta.

Katuessaan Juudas tunnustaa Jeesuksen olevan syytön ja tunnustaa samalla olevansa itse syyllinen. Kertoja haluaa, että lukija samaistuu noihin kahteen ajatukseen: Olen syyllinen ja Jeesus on syytön. Itsemurha on äärimmäinen keino saada lukijan myötätunto puolelleen. Mikäli kertojan tavoite todella on saada lukija samaistumaan Juudakseen, on Juudaksella evankeliumissa tapahtumaketjun lisäksi toinenkin tärkeä tehtävä: saada lukija tuntemaan syyllisyyttä ja tunnustamaan Jeesuksen syyttömyys. Tämä teema taas tulee lähelle yhtä evankeliumin keskeistä kysymystä: miksi Jeesuksen piti kuolla? Se on kuitenkin kysymys, johon en tässä tutkielmassa pyri vastaamaan.

Juudaksella on siis Matteuksen evankeliumissa kolme tärkeää funktiota:

1. Juudas on tärkeä osa tarinan kulkua: linkki, jonka avulla ylipapit pääsevät Jeesukseen käsiksi.
2. Juudaksen avulla osoitetaan, että profeettojen kirjoitukset käyvät toteen.
3. Juudaksen katumuksen kautta tunnustetaan Jeesuksen syyttömyys. Mikäli lukija samaistuu Juudaksen katumukseen syvemmin, tulee lukija samalla tunnustaneeksi myös oman syyllisyytensä.

5.4 Aiempien näkökulmien yhteensopivuus

Tutkimushistoriaa käsitellessäni esitin muutaman aiemmin esitetyn näkemyksen historiallisesta Juudaksesta. Vaikka narraatiokriittinen tarkasteluni ei anna itsessään luotettavaa tietoa historiallisesta Juudaksesta, katson, miten Matteuksen kertomuksen antama kuva Juudaksesta sopii yhteen historiallisesta Juudaksesta esitettyjen näkemysten kanssa.

Juudas toimitti Jeesuksen ylipapeille. Matteus ei kuitenkaan kerro, että Juudas olisi kertonut ylipapeille pidättämiseen vaadittavia tietoja. Näiltä osin tietoja luovuttava petturi -näkemys ei sovi yhteen Matteuksen kuvauksen kanssa. Myöskään kiristyksen uhri -näkemys ei sovi luontevasti Matteuksen näkemyksen kanssa yhteen: Matteus kertoo Juudaksen itse menneen ylipappien juttusille. Juudasta ei Matteuksen kertomuksessa kaapattu ja kiristetty kertomaan asioita.

Näkemyks Juudaksesta tehtävälle uskollisena ilmiantajana sen sijaan sopii monelta osin yhteen Matteuksen kertoman kanssa. Juudas suoritti tehtävänsä ja Jeesus oman. Matteus ei kuitenkaan avaa yhtä laajasti motiiveja Juudaksen toiminnalle, eikä se toisaalta ole tarinan etenemisen kannalta perusteltuakaan. Juudaksesta kerrotaan vain sen verran kuin on kertomuksen kokonaisuuden kannalta tarpeellista.

Kirjailija Ozin näkemys Juudaksesta on mielenkiintoinen. Se sopii myös Matteuksen kertomuksen kanssa yhteen: vakoilija, joka kääntyykin uskolliseksi Jeesuksen seuraajaksi. Juudas osaa mennä oikeaan aikaan ylipappien luo. Hän myös tietää sopivasti, mitä ylipapit haluavat. Juudas uskoo Jeesukseen niin paljon, että uskaltaa järjestää tilanteen, jossa tämä joutuu ristiinnaulittavaksi. Näkemyksen ongelma on vain se, ettei Matteus kerro mitään salaisesta agentista, joka loikkaa toiselle puolelle.

Vaikka Matteuksen evankeliumi ei anna kovin paljon tietoa historiallisesta Juudaksesta, osoittaa narraatiokriittinen tarkastelu sen, että Matteuksella on myös omaa sanottavaa. Parhaiten tuon sanoman saa esiin lukemalla Matteuksen tekstiä sellaisenaan.

6 Loppupäätelmät

Tutkielmassani olen käsitellyt Juudas-hahmoa Matteuksen evankeliumissa. Tarkastelin hahmoa niin kielellisestä kuin kerronnallisestakin näkökulmasta. Varsinaisesti keskityin evankeliumin viimeisiin lukuihin, joissa Juudas tulee selkeimmin esiin.

Tarkastelin παραδίωμι-verbin merkitystä ja sen käyttöä Uudessa testamentissa, erityisesti Matteuksen evankeliumissa. Verbin perusmerkitys liittyy antamiseen. Matteuksen evankeliumissa verbi ei esiinny merkityksessä 'pettää' tai 'kavaltaa'. Siitä huolimatta sekä vuoden 1992 että 1938 kirkkoraamatuissa verbi on käännetty Juudakseen liittyvissä kohdissa yhtä poikkeusta lukuun ottamatta kavaltaa-verbillä. Käännös 'kavaltaa' esiintyy kirkkoraamatuissa käytännössä vain Juudaksen kohdalla. Kyseinen tulkinta johtaa harhaan. Kavaltaa-sana on negatiivinen, ja se ymmärretään suomen kielessä helposti omaisuuden kavaltamiseksi. Paremmin Juudaksen toimintaa kuvaava suomennos on 'ilmiantaa', joka sisältää myös kreikankielisen verbin ajatuksen: antaa ilmi. Ilmiantaminen voi olla vilpittöä, mutta kavaltaminen sisältää vahingoittamistarkoituksen. Narraatiokriittisen analyysin tein käyttäen suomennoksessani verbiä 'ilmiantaa'.

Sama verbin suomentamista koskeva ilmiö esiintyi myös Uuden testamentin kirjeissä. Verbi παραδίωμι on käännetty Jeesukseen liittyvissä kohdissa pääsääntöisesti oikein. Ainoastaan yhdessä kohdassa (1. Kor. 11:23b) passiivimuotoisen verbin tekijäksi on kirkkoraamattujen käännösten perusteella tulkittu Juudas. Verbi on käännetty sanalla 'kavaltaa'. Muiden Uuden testamentin kirjeiden kohtien, joissa puhutaan Jeesuksen luovuttamisesta, keskiössä näyttäisi kuitenkin olevan se, mitä Jumala tai Jeesus on tehnyt, ei se, kavalsiko Juudas Jeesuksen. Oikein kääntäminen voisi avata sanoman paremmin. Tosin kyseinen jae voidaan kääntää usealla eri tavalla, riippuen siitä, ymmärretäänkö verbi medium- vai passiivimuodoksi. Luovuttiko Jumala Jeesuksen vai antoiko Jeesus itse itsensä? Tuohon kysymykseen vastaamiseen tarvitaan tosin jo täysin uusi tutkimus. Joka tapauksessa vakiintuneisiin ehtoollisen asetussanoihin liittyvän raamatunkohdan käännöstä tuskin uskalletaan kovin helposti muuttaa.

Oman käännökseni tein alkukielestä mahdollisimman sanatarkkana, mutta ymmärrettävällä suomen kielellä. Merkittävin eroavaisuus sen ja kirkkoraamattujen välillä oli

παράδομι-verbin käännös. Käänsin verbin kavaltaa-sanana sijaan sanalla 'ilmiantaa'. Eri käsikirjoitusten välillä ei ollut kokonaisuuden kannalta merkittäviä tekstikriittisiä ongelmia. Hyödynsin kuitenkin omassa käännöksessäni eri varianttien tarjoamia tulkintoja.

Narraatiokriittinen tarkastelu toi esiin Juudas-hahmon roolin Matteuksen evankeliumissa. Kun jätetään muualta saatu tieto tarkastelun ulkopuolelle, päästään paremmin kiinni siihen, miten Matteus on halunnut kuvata asiat. Tarkastelussani huomasin Juudaksella olevan Matteuksen kertomuksessa kolme tehtävää:

Juudas on tärkeä osa tapahtumaketjua. Hän on linkki, jonka avulla ylipapit pääsevät Jeesukseen käsiksi. Ilman Juudaksen suorittamaa ilmiantoa tarina olisi toisenlainen.

Juudaksella on myös tärkeä osa profeettojen kirjoitusten toteutumisessa. Noihin kirjoituksiin viitataan niin Jeesuksen pidätyksen kuin Juudaksen katumuksenkin yhteydessä.

Juudasta käytetään myös osoittamaan Jeesuksen syyttömyys. Juudas katuu tekemäänsä ilmiantoa, koska Jeesus on syytön. Itsemurha korostaa katumuksen suuruutta.

Mielenkiintoinen havainto oli se, että näkökulma monessa kohtauksessa on Juudaksessa. Kertoja tietää ja välittää Juudaksesta enemmän tietoa kuin muista hahmoista. Mikäli lukija samaistuu Juudakseen, kun tämä katuu ilmiantoa, tulee lukija hyväksyneeksi kaksi asiaa: olen syyllinen ja Jeesus on syytön. Mikäli Matteus on halunnut käyttää Juudasta myös kyseiseen tarkoitukseen, on Juudaksella tapahtumien lisäksi toinenkin tehtävä: saada lukija tuntemaan syyllisyyttä, jotta syytön Jeesus voi kuolla syyllisen ihmisen puolesta. Tämä näkemys vaatii kuitenkin tuekseen vielä tarkempaa tutkimusta.

Mitä Juudaksesta pitäisi siis ajatella? Matteuksen evankeliumin perusteella Juudas ei ole paha, hän ei petä Jeesusta. Jeesus tietää koko ajan, mitä tulee tapahtumaan. Juudas täyttää tehtävänsä ilmiantamalla Jeesuksen, mutta tajutessaan, että Jeesus tuomi- taankin kuolemaan, hän katuu ja yrittää pysäyttää tapahtumat palauttamalla rahat

takaisin ylipapeille. Mitään ei kuitenkaan ole enää tehtävissä, ja Juudas hirttää itsensä.

Juudas on Matteuksen evankeliumissa ennen kaikkea tehtävänsä suorittava hahmo, jolla on surullinen loppu. Ainakaan Matteuksen evankeliumissa Juudasta ei kuvata ilkeänä tai pahana hahmona, vaan hänestä löytyy samaistuttava inhimillinen puoli. Matteus ei ole nähnyt tarpeelliseksi kuvata Juudaksen tarkoitusperiä tarkasti. Eikä siihen ole syytäkään. Kertomuksessa tärkeämpää on se, mitä päähenkilölle, Jeesukselle, tapahtuu.

Narraatiokriittinen tarkastelu antoi uuden näkökulman Juudaksesta. Kun Juudasta tarkastellaan osana kertomusta, se antaa raamit sille, millainen Juudas voi olla. Metodi auttoi lukemaan hahmoa osana isompaa kokonaisuutta. Tällöin spekulointi siitä, miksi Juudas toimii tietyllä tavalla, jäi vähemmälle. Juudas ei ole evankeliumin viimeisten lukujen tapahtumien keskipiste. Sen vuoksi Matteus ei anna Juudaksen teolle selkeää motiivia.

Tarkastelussani huomasin, että kertoja pyrkii saamaan lukijan samaistumaan Juudakseen. Voi olla, että samaistun Juudakseen tutkimusaiheeni vuoksi helposti. Voi olla myös niin, että tämä samaistuminen jää etukäteen annetun negatiivisen leiman vuoksi lukijalta kokematta. Näkökulmaa ja samaistumista voisi tutkia tarkemmin, koska itse en tutkielmassani aiheeseen kovin syvälle ehtinyt. Jos kertoja todella pyrkii saamaan lukijan samaistumaan Juudakseen, antaa se Juudakselle aivan uuden tehtävän Matteuksen evankeliumissa.

7 Lähteet ja kirjallisuus

7.1 Lähteet

Ksenofon

- Cyropaedia. Xenophon in Seven Volumes, 5 and 6. Transl. Walter Miller. Lontoo: Harvard University Press 1914. –
[<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3atext%3a1999.01.0203>] (3.6.2019).

Nestle-Aland

- Novum Testamentum Graece 28th Revised Edition. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft 2015.

Pyhä Raamattu

- Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos.
- XII yleisen Kirkolliskokouksen vuonna 1938 käyttöön ottama suomennos.

7.2 Apuneuvot

Aejmelaesus, Lars

- 2008 Uuden testamentin kreikan kielioppi. Helsinki: Kirjapaja.

Computer Concordance to the Novum Testamentum Graece

- 1985 Computer Concordance to the Novum Testamentum Graece of Nestle-Aland, 26th edition, and to the Greek New Testament, 3rd edition. Berliini: Walter De Gruyter.

Liljeqvist, Matti

- 2009 Heprea-Suomi, Aramea-Suomi. Vanhan testamentin sanakirja. 2. p. Keuruu: Aikamedia.
- 2011 Uuden testamentin sanakirja kreikka-suomi. 2. p. Helsinki: Finn Lectura.

7.3 Kirjallisuus

Albright, W. F. & Mann, C. S.

- 1971 Matthew. The Anchor Bible 26. Garden City: Doubleday.

Ehrman, Bart D.

- 2006 The Lost Gospel of Judas Iscariot. A New Look at Betrayer and Betrayed. New York: Oxford University Press.

- Gathercole, Simon
2007 The Gospel of Judas: Rewriting Early Christianity. New York: Oxford University Press.
- Haapa, Esko
1980 Matteuksen evankelimi. Suomalainen Uuden testamentin selitys. Helsinki: Kirjapaja.
- Hagner, Donald A.
1995 Matthew. Word Biblical Commentary 33B. Dallas: Word.
- Klassen, William
1996 Judas. Betrayer or Friend of Jesus? Minneapolis: Fortress Press.
- Liddell, Henry George & Scott, Robert
1996 Greek-English Lexicon. With a Revised Supplement. 9th ed. Ed. by Henry Stuart Jones & Roderick McKenzie. Oxford: Clarendon Press.
- Marjanen, Antti & Dunderberg, Ismo
2006 Juudaksen evankeliumi: Johdanto, käännös ja tulkinta. Helsinki: WSOY.
- Merenlahti, Petri
1997 Evankeliumit kertomuksina. Narratiivikriittinen tutkimusmetodi. — Raamatuntutkimuksen uudet tuulet. Toim. Raimo Hakola & Petri Merenlahti. Helsinki: Yliopistopaino. 52–61.
- Meyer, Marvin
2007 Judas: the definitive collection of gospels and legends about the infamous apostle of Jesus. New York: HarperCollins.
- Myllykoski, Matti
1994 Jeesuksen viimeiset päivät. Helsinki: Yliopistopaino.
- Oz, Amos
2018 Juudas. Suom. Minna Tuovinen. Helsinki: Tammi.
- Schweizer, Eduard
1989 Matteuksen Evankeliumi. Uuden testamentin selitys. Suom. Petri Luomanen. Helsinki: Kirjapaja.
- Thurén, Jukka
2005 Matteuksen evankeliumi. Helsinki: Aurinko.